

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1903. Andra Kammaren. N:o 35.

Lördagen den 28 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträden den 20 och den 21 innevarande mars förda protokoll.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkareintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare Herr Knut Almqvist på grund af halsfluss (angina follicularis) tills vidare är förhindrad att bevista Riksdagens förhandlingar, intygas Stockholm d. 27 mars 1903.

Israel Hedenius,
Med. d:r, leg. läkare.

§ 3.

Herr statsrådet m. m. *E. F. V. Meyer* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående försäljning af äganderätten till de Torsebro krutbruk tillhörande fastigheter;

angående pension från allmänna indragningsstaten till tyghandverkaren Johan Fredrik Thörnqvist;

med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge;

angående anvisande af medel till bestridande af återstående kostnaden för utgifvande af en statistisk handbok öfver Sverige; och

angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter arbetaren Per Nilsson från Ströms socken af Jämtlands län.

De kungl. propositionerna bordlades.

Andra Kammarens Prot. 1903. N:o 35.

§ 4.

Ordet lämnades på begäran till chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Berger, som anförde: Herr talman, mina herrar! Andra Kammaren har den 25 sistlidne februari lämnat tillstånd därtill, att herr Wavrinsky i Stockholm finge till statsrådet och chefen för civildepartementet framställa dessa spörsmål:

»Har Riksdagen att från Kungl. Maj:t under den närmaste tiden förvänta förslag till slaktlag?»

Om så icke är fallet, ärnar herr statsrådet och chefen för civildepartementet träffa andra anstalter för att det upprörande djurplågeriet vid slakt utan föregående bedöfning och särskildt den s. k. schächtningen må upphöra?»

Enligt gällande departementalstadga hörer lagstiftning i ifrågasvarande ämne ej till civildepartementets handläggning. Chefen för civildepartementet har därför till mig öfverlämnat herr talmannens skrifvelse med underrättelse om interpellationen och kammarens tillstånd därtill, och anhåller jag att nu få besvara interpellationen.

I skrifvelse den 24 april 1896 anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes dels låta utröna, om och till hvilken utsträckning stadganden kunde meddelas i syfte att vid slakt af hemdjur minsta möjliga lidande medelst förutgående bedöfning eller på annat ändamålsenligt sätt tillfogades djuren, dels ock, därest utredningen därtill föranledde, låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet.

Denna Riksdagens skrifvelse gick till justitiedepartementet, men blef år 1897 genom det af herr Wavrinsky öfvermålda beslut öfverlämnad till civildepartementet, som, efter det åtskilliga myndigheter i ärendet afgifvit infordrade yttranden, under år 1900 öfverlämnade detsamma till det då nyinrättade jordbruksdepartementet. Sedermera har Kungl. Maj:t genom beslut den 1 februari 1901 förklarar, att Riksdagens berörda framställning ej skulle till vidare åtgärd föranleda.

Någon Riksdagens framställning i ämnet föreligger alltså icke vidare till Kungl. Maj:ts pröfning. Meningarna äro ock delade därom, huruvida lagstiftningen bör ingripa på ifrågasvarande område eller ej. Å ena sidan har den åsikten gjort sig gällande, att djurplågeri vid slakt bör motarbetas snarare på upplysningens och öfvertygelsens väg, än förmedelst lagbestämmelser, hvilka förmenas skola blifva mindre effektiva. Denna uppfattning har å andra sidan blifvit bestridd, och har särskildt den meningen vunnit mycken tillslutning, att föreskrifter borde meddelas beträffande den yrkesmässigt bedrifna slakten. För min del har jag, af hvad jag hittills varit i tillfälle att inhämta angående ifrågasvarande ämne, kommit till den uppfattningen, att skäl ej saknas för införande af en lagstiftning mot djurplågeri vid slakt. Jag anser därför, att frågan härom bör tagas under förnyadt öfvervägande, och mitt svar på herr

Wavrinskys framställning blifver alltså, att frågan om en dylik lagstiftning med det snaraste skall göras till föremål för handläggning inom justitiedepartementet. Något närmare svar å interpellationen kan jag i sakens nuvarande skick ej meddela.

Herr Wavrinsky i Stockholm yttrade: Det svar, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet benäget lämnat å de frågor, som jag med kammarens medgifvande fått ställa till regeringen, skall helt säkert väcka lifliga förhoppningar hos djurskyddsvännerna, att denna fråga kommer att hos vår nuvarande regering röna en omsorgsfull pröfning.

Mången torde kanske mena, att denna fråga egentligen endast är ett agitationsämne för djurskyddsföreningarna. Jag ber fördenskull att få till protokollet fördt ett utlåtande af en auktoritet på detta område, som väl icke kan jäfvas, nämligen chefen för veterinärinstitutet i Stockholm. Utlåtandet är helt kort; det lyder som följer:

»Det har varit, är och blir min alldeles bestämda mening, att all yrkesmässig slakt af våra större husdjur *måste* föregås af bedöfning. Detta skall i lag stadgas, och skulle någon religiös ritual föreskrifva något annat, så måste den i mänsklighetens och humanitetens namn reformeras i detta fall.

Hela proceduren vid den judiska slaktmetoden gör ett ohyggligt rått och brutalt intryck, detta har väl aldrig någon kunnat bestrida, och både för djurets och de i slakten deltagandes skull bör den bort. Denna slaktfråga i allmänhet är den största af alla djurskyddsfrågor, den har en sådan oerhörd omfattning, att alla andra synas mig krympa till dvärgar vid sidan af den, och det skulle vara sorgligt, om inte inom vår representation skulle finnas nog blick för dess betydelse, nog mänsklighet och hjärta för djuren för att få den löst enligt humanitetens kraf.

Stockholm & veterinärinstitutet den 15 mars 1903.

John Vennerholm,

Professor.»

Jag har velat anföra detta, herr talman, till förklaring och ursäkt för att jag tagit kammarens uppmärksamhet i anspråk för denna fråga och för att jag därmed besvärat regeringen vid ett tillfälle, då den har stora politiska frågor att behandla, hvilka väl berättiga till att man icke samtidigt upptager regeringens tid med frågor sådana som denna.

Med anledning af det svar, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet nu lämnat, ber jag äfven att å djurskyddsvännernas, mina meningsfränders på detta område, vägnar få tacka honom för den omsorgsfulla pröfning, som han redan på förhand gifvit denna fråga, och att tillika få uttala den förhoppningen, att det måtte befinnas möjligt att gå djurskyddsvännernas önskningsar

till mötes med en lagstiftning på detta område. Detta skulle helt säkert lugna sinnena, och man skulle därigenom slippa ifrån en agitation, som jag tror icke ger sig, med mindre än att ett resultat på detta område vinnes.

Jag är förvissad därom, att alla djurskyddsvänner anse sig stå i stor tacksamhetsskuld till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för den behandling frågan rönt, och jag ber att till honom få hembära deras och mitt eget värdsamma och djupt kända tack.

Vidare anfördes ej uti ifrågavarande ämne.

§ 5.

Vid föredragning härefter af herr *M. J. Täcklinds* å kammarens bord hvilande motion, n:o 181, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af anslag för år 1904 till fortsättning af statsbanebyggnaden från Göteborg öfver Uddevalla till Skee, begärdes ordet af motionären

Herr Täcklind, som yttrade: Jag ber att få återtaga denna min motion, då, enligt hvad jag erfarit, den kungl. propositionen i ämnet redan behandlats i statsutskottet.

Den af herr Täcklind sålunda gjorda framställningen blef af kammaren bifallen.

§ 6.

Herr *E. A. Lindblads* härefter föredragna motion, n:o 182, hänvisades till bevillningsutskottet.

§ 7.

Föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända statsutskottets utlåtanden:

n:o 35, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af vissa delar utaf ett lån, som från odlingslånefonden beviljats för utdikning och odling af mark till, bland annat, Häradsö i Åkers socken af Jönköpings län; och

n:o 39, i anledning af dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för anläggning af vissa telefonledningar, dels ock Kungl. Maj:ts i särskild proposition framställda förslag om beredande af lånemedel till fortsatt utveckling af statens telefonväsende.

§ 8.

Till afgörande förelåg Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 14, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i fråga om inlösen och afskrifning af de frälseräntor, hvilkas inlösen ej åligger statsverket.

Ang. inlösen och afskrifning af de frälseräntor, hvilkas inlösen ej åligger statsverket.

I en af herr *J. Bengtsson* i Bjärnalt inom Andra Kammaren väckt, till utskottet remitterad motion, n:o 5, hemställdes, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och på hvad villkor de frälseräntor, hvilka det jämlikt gällande författningar ej åläge statsverket att inlösa eller ersätta, kunde blifva delaktiga af denna förmån, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och på hvad villkor de frälseräntor, hvilka det jämlikt gällande författningar ej åläge statsverket att inlösa, kunde aflyftas, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Vid utlåtandet var fogad reservation af herr *E. Persson* i Borrby, som föreslagit, att herr *J. Bengtssons* ifrågavarande motion icke måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till

Herr *Persson* i Borrby, som yttrade: Herr talman! Såsom herrarna finna, har jag reserverat mig mot det slut, hvartill utskottet kommit i denna fråga, och jag ber nu att med några ord få angifva skälen därtill.

Motionären har i sin motion påpekat, att en del hemman i Hallands län, hvilka utgöra frälseräntor till enskild person eller inrättning, enligt de nuvarande bestämmelserna på detta område, få denna ränta till fullo ersatt af statsverket, under det att en del andra hemman, som ha alldeles liknande skyldighet, icke få någon ersättning alls. Motionären anhåller därför, »att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och på hvad villkor de frälseräntor, hvilka det jämlikt gällande författningar ej åligger statsverket att inlösa eller ersätta, må kunna blifva delaktiga af denna förmån, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kan föranleda».

*Ang. inlösen
och afskrifning
af de frälse-
räntor, hvilkas
inlösen ej
äligger stats-
verket.
(Forts.)*

I motsats till såväl den ärade motionären som utskottet kan jag för min del icke finna annat än att dessa frälseräntor äro af privaträttslig natur, utgående, såsom vi veta, till enskilda personer eller institutioner och alls icke af beskaffenhet att kunna afskrifvas, annat än om särskildt vederlag på ett eller annat sätt erbjudes af räntegifvaren.

De frälseräntor af privat natur, som enligt motionärens påstående för närvarande inlösas af statsverket, äro af en annan art än de öfriga, som icke inlösas; de hafva nämligen skattenatur.

Om Riksdagen nu skulle besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning af så privata förhållanden som de uppgörelser enskilda personer emellan, som nu här ifrågavarande frälseräntor grunda sig på, vore det väl ändå att gå något för långt.

Jag tror för öfrigt, att denna motion är en gammal gengångare af samma natur som de frälse-skattemotioner, som så ofta väckts inom denna kammare och hvilka Riksdagens statsutskott lika ofta afstyrkt, liksom de äfven alltid afslagits af Riksdagen.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka afslag å såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Kronlund: Herr talman! Det är nog icke alldeles så, som den föregående talaren sade, att dessa frälseräntor äro helt och hållet af privaträttslig natur. De äro ett slags grundskatt, ett slags skattskyldighet, och skola utgå egentligen till staten, då bland statens öfverhöghetsrättigheter äfven ingår rätt att uttaga skatt. Emellertid ha genom en hel del egendomliga förhållanden dessa räntor kommit att efterskänkas och utgöras i stället för till staten till enskilda, menigheter och dylika. Förhållandet har varit, att statens öfverhufvud i gamla tider skänkt bort dylika räntor af skattehemman till enskilda, och vidare ha sådana äfven i tider af ekonomiskt betryck sålts till enskilda. Detta om skattefrälseräntorna.

Men vi ha äfven frälse-skatteräntor. Dessa ha uppkommit därigenom, att frälsemännen, som i forna dagar icke fingo sälja sina hemman till ofrälse, dock genom vissa manipulationer, som hade sitt understöd och sitt direkta medgifvande från statens sida, kunde öfverlåta själfva jorden till enskilda ofrälse och då förbehålla sig en viss ränta. På detta sätt har ett ganska egendomligt förhållande uppkommit i vårt land, i det att åtskilliga, i synnerhet små jordbrukare utgöra sina grundskatter till enskilda personer, till menigheter och dylika, och icke allenast till våra egna landsmän utan äfven till utlänningar. Detta förhållande har ju väckt ganska stor uppmärksamhet och har med rätta betraktats som varande mycket otidsenligt. Nu har emellertid staten redan, då grundskatterna började afskrifvas, haft sin uppmärksamhet riktad på detta förhållande; särskildt har uppmärksamheten varit riktad på de räntor, som gå till enskilda genom statens eget initiativ.

Det har ansetts, att dessa skattefrälseräntor, som staten själf har öfverlåtit, borde genom statens försorg inlösas. Det har äfven delvis skett på det sätt, att staten har erbjudit sig att inlösa dessa räntor från enskilda räntetagare efter uppskattning af deras värde.

I en särskild förordning, som utkom år 1885, stadgas bland annat, att de räntor af skattefrälsehemman, hvilka genom köp, byte eller gäfvor kommit från kronan i enskild persons ägo och icke blifvit med jordäganderätten förenade, må, i mån som vederbörande ägare därom framställa anbud, för statsverkets räkning inlösas. Så har äfven skett. En hel del skattefrälseräntor hafva ingått till staten, och där de ännu icke blifvit inlösta, få dessa små räntegifvare ersättning af staten i samma mån som grundskatterna afskrifvas. Således erhålles 1904 ersättning med hela beloppet. Men nu tillkommer en annan sak. En hel del af dessa räntegifvare äro i den ställning, att de af vederbörande myndigheter förvägrats rätt att få dessa räntor inlösta därför, att räntorna en gång, om ock någon kort tid, varit förenade med hemmanen, fastän de sedermera blifvit därifrån skilda. Förordningen därom har tolkats så, att, om räntorna någon gång, om också kort tid, varit förenade med hemmanen, de icke kunde inlösas, fastän räntorna och hemmanen numera äro på skilda händer. Det är häröfver, som man ständigt anfört klagomål. De små räntegifvarna anse nämligen, att de icke böra vara i sämre ställning än andra räntegifvare under precis enahanda förhållanden, hvilkas räntor upphört, enär där en formell omständighet icke stått hindrande i vägen.

Nu kunna verkligen uttrycken i denna kungl. förordning tolkas på det restriktiva sätt som vederbörande myndighet, d. v. s. kammarkollegium, gjort. Men den kan äfven göras till föremål för en annan tolkning, som gifver räntegifvaren rätt.

Utskottet har därför tänkt sig, att, i stället för att hvar och en af dessa hundratals små räntegifvare skulle på rättslig väg anhängiggöra talan mot staten, staten själf skulle låta verkställa opartisk utredning, om de verkligen kunde anses ha berättigade anspråk på, att staten skulle inlösa räntorna eller icke. Denna utredning skulle icke gå ut på annat än just detta faktum. Något fastslående af huruvida staten skulle vara skyldig att göra det eller ej skulle ingalunda vara meningen med utredningen. Ifrågasvarande frälseräntor utgöra, tror jag, ett par millioner kronor och en hel del af dessa räntor gå till utlänningar. Nu har man tänkt sig att, för att få bort denna otidsenliga beskattning på vår jord, staten skulle låta undersöka dessa räntors natur och uppkomst. En hel del af dessa frälse-skatte-räntor hvila nämligen på ganska osäker grund. Det pågår oupphörliga processer mellan räntetagare och räntegifvare, huruvida räntorna skola utgå. Vidare har man tänkt sig, att staten, för att möjliggöra att denna otidsenliga be-

Ang. inlösen och afskrifning af de frälseräntor, hvilkas inlösen ej åligger statsverket.
(Forts.)

Ang. inlösen
och afskrifning
af de frälse-
räntor, hvilkas
inlösen ej
åligger stats-
verket.
(Forts.)

skattning skulle komma att försvinna, skulle låta utreda, dels huruvida alla dessa räntor vore lagligt grundade och dels huruvida icke någon öfverenskommelse skulle kunna träffas mellan räntetagarna och räntegifvarna om likvid eller amortering af räntekapitalen. Därigenom skulle man kunna få bort dessa frälsekatte-räntor och i sammanhang därmed en betydlig olägenhet för landet i skatteafseende. Det är endast detta som man åsyftar med denna utredning.

Denna sak har ju under snart 20 år varit föremål för Riksdagens pröfning. Förra året beslöt Andra Kammaren en utredning i samma fråga, och utskottets hemställan var af ungefär samma lydelse som den nu föreliggande. Visserligen har här påpekats, att statsutskottet förut afstyrkt ungefär enahanda sak. Men då betonades det dock särskildt, att staten hade en viss skyldighet att inlösa dessa skattefrälseräntor. Det är en sak, som åtminstone jag anser, att utredningen icke bör gå ut på. Enligt min mening bör denna utredning gå ut på att åvägbringa en öfverenskommelse mellan räntetagare och räntegifvare. Nu säger man visserligen, att denna öfverenskommelse skulle kunna åvägbringas mellan de enskilda utan statens mellankomst. Men man bör därvidlag tänka på att det finnes tusentals sådana små räntegifvare spridda öfverallt i landet, som hvarken ha förmåga, förmögenhet eller insikt för att kunna åvägbringa en sådan öfverenskommelse. För öfrigt skulle en utredning om dessa frälsekatte-räntors uppkomst och lagliga natur föranleda en så stor och vidlyftig undersökning, att den endast kunde verkställas af kammararkivet. Det är väl icke för mycket begärtdt, att staten till förmån för dessa små räntegifvare i hela vårt land vidtager denna utredning. Det är icke något annat som utskottet har begärt. Det har tvärtom betonat att dessa frälsekatte-räntor icke kunna anses vara föremål för statens inlösen och således vara föremål för någon ersättning från statens sida.

På grund af dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Segerdahl: Herr talman, mina herrar! Frälseräntorna äro en så stor oregelbundenhet i vår rättsordning, att de enbart af denna anledning böra försvinna.

Hvad är egentligen en frälseränta? Jo, i de flesta fall utgör den en rättighet att af en jordbruksegendom årligen utfå ett penningbelopp. Men frälseränta utgår icke alltid i penningar. Det finnes frälseräntor, som bestå i nyttjanderätt, exempelvis till en skogstrakt. Det finnes vidare frälseräntor, som bestå i rättighet att årligen utfå ett visst kvantum virke eller i att låta ett visst antal kreatur beta på en egendom. Till sin natur äro frälseräntorna alltså egentligen fordringsrätter, nyttjanderätter eller servitutsrätter. Men lagstiftningen har icke inrangerat dem under det

rättsinstitut, som eljest afser att befästa och betrygga sådana slags rättigheter, nämligen inteckningsinstitutet, utan den har inrangerat dem under lagfartsinstitutet. Dessa räntor betraktas på grund af ett gammalt åskådningssätt såsom fast egendom, och när de växla ägare, skall fänget lagfaras. Det är således i häradsrätternas lagfartsprotokoll, som man har att söka upplysning om frälseräntorna. Men nu förhåller det sig så, att fångeshandlingarna i de flesta fall äro mycket knapphändigt skrifna. De upptaga endast räntornas namn, köpare och säljare samt priset, men meddela ingen upplysning om räntornas beskaffenhet och storlek. I afseende på skattefrälseräntorna kunna sådana upplysningar vinnas i jordeböckerna, men i fråga om frälsekatte- eller frälsekatte-äntorna finnes ingen möjlighet att i officiella handlingar vinna upplysning om dessa räntors beskaffenhet. Detta gör att mycken rättsosäkerhet vidlåder frälsekatte-äntorna. Det finnes numera i vårt land knappast några rättsobjekt, som i förhållande till sitt antal så ofta äro föremål för tvister som just frälseräntorna, med undantag möjligen af ett annat lika otidsenligt rättsinstitut, nämligen fideikommissen. Men det är dock icke endast i fråga om frälsekatte-äntorna som denna osäkerhet förefinnes, utan den visar sig äfven i fråga om skattefrälseräntorna. Såsom exempel härpå vill jag nämna, att kammarkollegium i ett utslag af år 1889 förklarade ett par räntor i Skaraborgs län vara af den natur, att staten borde inlösa dem. Ränteägaren dog emellertid, och hans arvingar kommo icke att påfordra verkställighet af detta utslag förrän för ett par år sedan. Under tiden hade man i kammarkollegium fått reda på ett par gamla handlingar, som tydde på, att dessa räntor icke voro af den natur, att staten borde inlösa dem. Detta gaf advokatfiskalen i kammarkollegium anledning till att hos Kungl. Maj:t anföra besvär öfver detta 11 till 12 år gamla utslag. Utgången blef, att Kungl. Maj:t fastställde kammarkollegium en gång gifna utslag. Men det var ganska ovisst, huru denna sak skulle utfalla.

En oregelbundenhet utgöra frälseräntorna äfven i det afseende, att den, som äger skattefrälse- eller frälsekattehemman, icke har lika fri och obegränsad dispositionsrätt till sin egendom som ägaren af öfrig jord i vårt land. Ägare af frälsekatte- eller skattefrälsehemman får t. ex. icke å sin jord fritt hugga alla slags träd; han får nämligen icke hugga s. k. bärande träd: ek, bok, äppel och oxel, utan att därtill ha erhållit tillstånd af ränteägaren. Om han hugger utan tillstånd, utsätter han sig för att blifva åtalad och straffad.

En annan oregelbundenhet är, att ägare af frälsekatte- eller skattefrälsehemman icke kan sälja det till hvem han vill. Om han t. ex. för vänskaps skull vill sälja hemmanet till lägre pris, än det verkligen är värdt, eller om han till det verkliga värdet skulle vilja sälja det till någon, i hvars hand han skulle tycka om att se egendomen, kan det inträffa, att ränteägaren kommer och säger:

Ang. inlösen och afskrifning af de frälseräntor, hvilkas inlösen ej älliger statsverket.
(Forts.)

*Ang. inlösen
och afskrifning
af de frälse-
räntor, hvilkas
inlösen ej
ärligger stats-
verket.
(Forts.)*

nej, jag vill lösa egendomen. En sådan lösningsrätt kvarstår ännu för ränteägare, när ett frälsekatte- eller skattefrälsehemman säljes utom börd. Detta är ju ett ganska egendomligt och otidsenligt förhållande.

Men det är nu icke blott i rättsligt afseende som dessa frälseräntor förete oegentligheter. Äfven i socialt och politiskt afseende förete de egendomligheter. Samtiden, som har föga eller ingen reda på huru dessa frälseräntor i hvarje särskildt fall uppkommit, kan icke betrakta annat än såsom en orättvisa, att af två lika stora och lika goda egendomar, som ligga intill hvarandra, den ena skall vara graverad af en sådan pålaga som en frälseränta, hvilken kanske trycker den ganska hårdt, och den andra egendomen skall vara fullständigt fri. Frälseräntorna äro därför samhällsoegentligheter af den art att de böra aflägnas. De äro oegentligheter af precis samma slag som grundskatterna, hvilka nu snart äro ett minne blott, och de kunna med precis lika stort fog som dessa betecknas såsom sekelgamla orättvisor. För att få genomförd grundsatsen om all jords lika beskattning, är det enligt min mening nödvändigt, att staten lämnar sin medverkan till att få bort dessa särskilda, olikartade pålagor, som under namn af frälseräntor ännu hvilat på så många jordegendomar i vårt land. Staten har, såsom i utskottets betänkande påvisats, genom sina funktionärer och genom lagstiftningsåtgärder lämnat sin medverkan till att de uppkommit och fastlästs. Det bör därför också vara statens plikt att nu medverka till att de såsom otidsenliga blifva aflyfta från jorden.

På grund af hvad jag anfört anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hedin: Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att denna motion råkat komma i alldeles orätta händer. Den hör i följd af sin natur — och detta har erkänts vid alla föregående tillfällen — icke under tillfälligt utskotts, utan under statsutskottets behandling, d. v. s. att den hör under ett af båda kamrarna tillsatt utskott. När nu så har skett, att denna fråga blifvit på oriktigt sätt behandlad, så återstår — hvad man än må tänka om själva saken — ingenting annat att göra än att afslå utskottets hemställan eller, om man skulle föredraga detta, lägga densamma till handlingarna.

Jag anhåller om afslag å utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Bjärnalt: Herr talman, mina herrar! Denna omtvistade fråga har åtskilliga gånger varit föremål för behandling inom kammaren. Jag vill nu endast nämna, huru det förhåller sig med dylika räntor i den provins, jag tillhör och hvars förhållanden jag känner till. Jag ber att få som exempel omnämna, att af de frälseräntor, som utgå från en stor del hemman inom provinsen till Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg, de flesta blifvit

inlösta af statsverket, men att några ej blifvit detta, oaktadt det gäller samma slags skatter, som utgå till samma anstalt. Af två hemman, som ligga bredvid hvarandra och som jag känner till, har det ena fått sina skatter till sjukhuset aflyfta, under det att det andra fortfarande skall betala dem. Det kan väl emellertid ej vara rättvist, att Riksdagen fortfarande låter dylika skatter utgå af somliga, men ej af andra hemman. Den formella anledningen härtill är naturligtvis, att den ena räntan är en skattefrälseränta och den andra en frälse-skatteränta, men detta borde väl ej vara af betydelse, då räntorna utgå af samma slags hemman och till samma anstalt.

Ang. inlösen och afskrifning af de frälseräntor, hvilkas inlösen ej åligger statsverket.
(Forts.)

Till hvilka myndigheter eller ämbetsverk man än vänder sig med förfrågan, huru det hänger ihop härmed, så får man till svar, att en utredning genom Kungl. Maj:t är alldeles nödvändig, enär det är för mycket för en enskild person att reda ut.

Jag har endast velat nämna detta, som jag personligen känner till. Då denna kammare för ett eller två år sedan antagit ett förslag om en liknande skrifvelse, så förmodar jag, att kammaren nu skall stå fast vid sitt då gifna ord och bifalla det nu framställda skrifvelsförslaget.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kronlund: Herr talman! Gentemot den ärade talaren på stockholmsbanken vill jag påpeka, att denna fråga, som äfven förra året var föremål för behandling, då af kammaren hänvisades till tillfälligt utskott, där den handlades, samt därefter gick till Andra Kammaren, som biföll utskottets hemställan. Då samma fråga i år hänvisats till tillfälligt utskott och där behandlats, så synes det mig egendomligt, om kammaren nu blott så att säga af en nyck skulle afslå motionen och utskottets hemställan. Vi hafva ju ej mindre än två tidigare prejudikat på att frågan hör till tillfälligt utskott.

Skulle denna fråga gå till ständigt utskott, så vore det väl till statsutskottet, men rör frågan verkligen en statsutgift eller en statsinkomst? Nej, hvarken det ena eller det andra. Frågan afser endast en utredning, huruvida dessa frälseräntor kunna blifva aflyfta, och jag har redan betonat, att det för utskottet framstått såsom alldeles klart, att denna aflyftning icke finge medföra några utgifter för staten, d. v. s. att räntorna icke kunde blifva föremål för inlösen af staten. Då frågan således icke gäller en statsutgift eller en statsinkomst, bör den väl i all rimlighets namn få höra hemma i tillfälligt utskott, dit Andra Kammaren två gånger hänvisat frågan.

Herr Hedin: Herr talman! Den omständigheten, att man förut en gång begått ett misstag, bör icke gifva anledning att

*Ang. inlösen
och afskrifning
af de frälse-
riäntor, hvilkas
inlösen ej
ligger stats-
verket.
(Forts.)*

förnya detta misstag, utan tvärtom att reparera detsamma. Det var ett misstag, som skedde förra gången. Jag har icke observerat det, hvilket jag beklagar, men jag hoppas att kunna se bättre till en annan gång, om frågan åter kommer före. Förut har det emellertid ej här i kammaren funnits skuggan af ett tvifvel därom, att en fråga af denna beskaffenhet hör till statsutskottet. Det står ej skrifvet någonstädes i grundlagarna, att det endast är omedelbara utgiftsfrågor, som höra till statsutskottet. Om den värde talaren behagar läsa igenom klämmarna i statsutskottets betänkanden för en enda riksdag, så skall han snart finna, att dit hör mycket annat än sådant, som omedelbart går ut på en utgift. Detta går i alla fall i sina konsekvenser ut på en utgift. Det hör så tillsammans med skatteväsendet och således äfven med utgiftsväsendet, att det nu förefaller mig alldeles ofattligt, huru det varit möjligt att man vid ett föregående tillfälle förbisett, att ärendet hör till statsutskottet, eller att man har glömt, att alla sådana ärenden förut hafva behandlats af statsutskottet.

Herr Byström: Herr talman! Till ursäkt för att jag säger några ord i detta ärende må lända, att jag varit med om att bereda ärendet och utarbета betänkandet, sådant det nu blifvit.

Den frågan, huruvida detta ärende hör till tillfälligt utskott eller icke, synes mig mera vara kammarens sak än något, som utskottet egentligen haft att afgöra. Då denna kammare förut två gånger hänvisat samma ärende till tillfälligt utskott, så må man ju kunna anse, att detta haft ganska mycket fog för sig.

Beträffande själfva saken har jag varit af den mening, att det icke kan ligga någon fara uti att hänskjuta ärendet till utredning genom Kungl. Maj:t. Ju mera jag sett på denna sak, desto mera har jag tyckt mig finna, att skäl förefinnas för att en utredning bör åstadkommas. Vi ifrå ju för inrättandet af egna hem. Vi anslå eller ämna anslå medel härför. Vi önska, att de, som ej hafva egna hem, måtte få sådana. Då tycker jag äfven, att man bör göra sitt bästa för att de, som redan hafva egna hem — det gäller här förnämligast sådana personer på landsbygden — må kunna bibehålla dessa hem.

I fråga om den utgift, som staten af denna anledning skulle kunna få vidkännas, så skulle väl något däraf komma tillbaka därigenom att egendomarnas taxeringsvärden stege. Däraf skulle i framtiden äfven staten kunna skörda någon vinst.

För öfrigt är det ju icke mening, att staten skall träda emellan och utan vidare betala ifrågavarande skatter, utan fast hellre är väl mening den, att staten skulle träda medlande emellan, så att det i så vidsträckt mån som rättvisa och billighet kräfvä blefve möjligt för räntegifvaren att på lämpliga villkor uppgöra med räntetagaren och sålunda själf på en gång eller i bestämda terminer köpa sig eller sitt hemman fri från här åsyf-

tade räntor. Det gäller emellertid nu endast en utredning, och att en sådan är behöflig, synes mig hvar och en, som något närmare satt sig in i frågan, böra kunna medgifva.

Då således många skäl — och flera äro här framhållna — tala för att en utredning bör ske, så ber jag att få instämma med dem, som yrkat bifall till utskottets förslag.

*Ang. inlösen
och afskrifning
af de frälser-
räntor, hvilkas
inlösen ej
ärligger stats-
verket.
(Forts.)*

Herr Persson i Stallerhult: För min del instämmer jag i herr Hedins anförande och yrkande. Det har påståtts af utskottets ärade ordförande, att detta icke skulle föranleda någon statsutgift och att ärendet därför borde tillhöra tillfälligt utskott. Men hvad säger motionären i sin motion? Jo, han hemställer, »att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och på hvad villkor de frälseräntor, hvilka det jämlikt gällande författningar ej åligger statsverket att inlösa eller ersätta, må kunna blifva delaktiga af denna förmån, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kan föranleda». Denna motion är tillstyrkt af utskottet. »Må kunna blifva delaktiga af denna förmån», säger motionären. Hvilken förmån? frågar man sig. Jo, den förmån, som tillkommer de öfriga skattefrälseräntorna, att blifva inlösta af staten. Således är det väl klart, att motionärens förslag afser en statsutgift. Jag kan icke se annat.

Visserligen hänvisades en liknande motion vid 1901 års riksdag till tillfälligt utskott, som då liksom nu tillstyrkte motionen, men åren förut hafva dylika motioner flera gånger behandlats af statsutskottet, som då alltid afstyrkt motionerna, liksom de äfven blifvit af Riksdagen afslagna. Enligt min uppfattning har herr Hedin rätt, och därför ber jag att få förena mig med honom.

Beträffande själfva sakfrågan har här så många gånger och så mycket talats om densamma, att det väl ej är mycket att tillägga. Utskottet åberopar såsom skäl för utredningen en riksdagsskrifvelse af år 1893, däri Riksdagen anhållit om utarbetandet af lagförslag i syfte att, sedan frälseränta en gång blifvit förenad med frälsskattehemmanet, jorden och räntan icke må åter kunna skiljas. Men icke kan detta vara något skäl för att tillstyrka denna motion. En sådan lagstiftning skulle ju medverka till att frälseräntorna komme att försvinna. Nu har den begärda utredningen ej skett, och då lär det väl vara för tidigt att redan åter skrifva om denna sak.

Det är en annan skrifvelse, som ännu icke blifvit slutligen behandlad af Kungl. Maj:t, nämligen om huru afsöndrade lägenheter skulle kunna blifva fria från den afgäld till stambemmanen, som vidlåda dem. Denna fråga är ännu icke utredd, och vi böra väl då afvakta dess lösning. Det kan väl invändas, att denna fråga ej är alldeles likartad med frågan om frälsskatteräntorna,

Ang. inlösen
och afskrifning
af de frälse-
räntor, hvilkas
inlösen ej
äligger stats-
verket.
(Forts.)

men skillnaden är ej så stor. Skillnaden ligger egentligen däri, att afgälden icke är så gammal som frälseräntan, men det betyder väl icke så mycket, om den ena är äldre än den andra. Jag anser att kammaren bör afslå det af utskottet tillstyrkta skrifvelse-förslaget. Jag tror, att Riksdagen handlat klokt så, som Riksdagen förr gjort.

Utskottet åberopar äfven ett af professor Rydin afgifvet utlåtande i denna sak. Men jag tror, att ej heller häri ligger något stöd för en afskrifning af frälse-skatte-räntorna, ty han säger i sitt utlåtande, som här är citeradt, bland annat följande: »Om man, säger han, ställer sig på allmänna *föreställningssättets ståndpunkt* och därifrån, men ej från strängt rättslig synpunkt bedömer afskrifningsfrågan, så fordrar äfven följdriktigheten, att, om räntor å skattefrälsehemman skola af staten inlösas med rätt för jordägaren till afskrifning efter den angifna allmänna planen — — — räntor å frälsekattehemman likaledes inlösas och afskrifvas.» När man nämligen ställer sig på allmänna föreställningssättets ståndpunkt, men ej på den juridiska ståndpunkten, säger han. Sålunda är väl icke heller detta ett stöd för att afskrifva detta slags ränta.

Jag ber, herr talman, att få förena mig med dem, som yrkat afslag å utskottets hemställan.

Herr *Zetterstrand* instämde häruti.

Friherre Barnekow: Äfven jag ber att få instämma med herr Hedin. Det är alldeles gifvet — såsom föregående ärade talare påpekat — att motionären verkligen äsyftat, att det skall kunna bli en utgift för staten.

Nu har utskottets ordförande en annan uppfattning, den uppfattningen nämligen att det ej skall blifva någon utgift för staten, utan en uppgörelse mellan båda kontrahenterna. Hvad utskottet har för uppfattning härvidlag lär dock ej betyda något i detta afseende. När fråga är om att remittera motionen, skall man väl taga hänsyn till hvad motionen innehåller, men ej till något annat; och den innehåller alldeles bestämdt ett yrkande, hvars antagande kan medföra utgifter för staten.

Jag hemställer om afslag å utskottets yrkande.

Herr Kronlund: Gent emot de ärade talare — särskildt herr Carl Persson — som har påpekat, att motionens syfte ovillkorligen innesluter möjligheten af att ett antagande af densamma kan medföra statsutgifter, vill jag framhålla, att utskottet ställt sig alldeles bestämdt afvisande till en sådan uppfattning. Utskottet säger nämligen bland annat:

»Då det för öfrigt icke kan anses vara med statens öfverhöghet förenligt, att den slags skattskyldighet, som innefattas i utgifvandet af frälseräntor, utgöres till enskilda personer och till och med, så-

som understundom är fallet, till utländska under såtar, torde kunna ifrågasättas, huruvida icke de frälseräntor, som staten själf icke kan finnas skyldig inlösa, dock må kunna af räntegifvarna under någon antaglig form genom statens bemedling inlösas.»

Den motion, som herr Carl Persson åberopade, väcktes, om jag ej missminner mig, vid 1886 års riksdag. Den utmynnade i ett förslag om den ändring i kungl. förordningen af år 1885, att orden »icke *blifvit*» skulle utbytas mot orden »icke *äro*». Hvad innebar då denna motion?

Jo, den innebar, att de nuvarande skattefrälseräntetagarne, som blifvit förvägrade att få sina räntor inlösta, oakadt denna lydelse skulle kunna få direkt ersättning af staten. Den innefattade således ett alldes direkt uttalande om en statsutgift, ett tillstyrkande af en statsutgift. Att denna motion remitterades till statsutskottet undrar jag ej på; det var alldeles naturligt.

I den nu föreliggande frågan är det däremot ej tal om en statsutgift.

För öfrigt tycker jag, att kammaren verkligen skulle klandra sig själf, i händelse den nu afsloge utskottets hemställan, då den ej mindre än två gånger förut hänvisat motion i samma fråga till tillfälligt utskott och där låtit den stanna, ja, rent af, såsom förra gången var fallet, antagit det tillfälliga utskottets utlåtande.

Herr Sandquist: Herr talman! Man kan med skäl fråga sig: hvarför har förevarande ärende hänvisats till tillfälligt utskott? Såvidt jag har mig bekant, har statsutskottet vid de tillfällen ärendet där förekommit ställt sig afvisande till frågan. Såsom förut erinrats, har denna fråga vid närmast föregående tillfälle, enligt talmannens förslag, af kammaren hänvisats till tillfälligt utskott. Ärendets gynnsamma behandling af tillfälligt utskott har ock vunnit kammarens erkännande. Af detta skäl synes det mig ej vara klandervärdt, att tillfälligt utskott äfven nu behandlat denna fråga. För öfrigt må jag gifva tillkänna, att jag för min ringa del hyser den åsikten, att ärendet egentligen bort höra till statsutskottet och ej till tillfälligt utskott. Det är nu emellertid en gång så, att kammaren vid närmast föregående tillfälle har medgifvit frågans behandling inom tillfälligt utskott, och af detta skäl ber jag att få ställa mig på deras sida, som förorda bifall till utskottets hemställan.

Denna fråga är, enligt min öfvertygelse, af så påträngande art och natur, att den ej lär låta afvisa sig. Sedan frågan om grundskatternas afskrifning blifvit afgjord, ha motioner i samma syfte som den vid denna riksdag framburna, aflämnats under en hel följd af år, nämligen ej mindre än följande antal gånger: vid 1886, 1887, 1891, 1894, 1895, 1896, 1897 och 1901 års riksdagar. Den omständigheten att frågan oupphörligt återkommit är, mina herrar, nog talande skäl för påståendet, att frågan är af sådan art, att den svårligen låter döda sig. Den kommer ock förvisso igen

*Ang. inlösen
och afskrifning
af de frälse-
räntor, hvilkas
inlösen ej
äligger stats-
verket.
(Forts.)*

Ang. inlösen
och afskrifning
af de frälse-
räntor, hvilkas
inlösen ej
äligger stats-
verket.
(Forts.)

oupphörligt, till dess att den vinner sin lösning, ty någon lösning måste den vinna.

För dem, som önska denna frågas lösning i det syfte, som motionären afser och utskottet tillstyrkt, är det emellertid ett glädjande förhållande, att då frågan fallit i denna kammare, den likväl på senare tiden har visat sig falla *framåt*. Vid 1897 års riksdag hade förslaget om skrifvelse till Kungl. Maj:t för utredning i denna fråga ej samlat mer än 45 röster omkring sig. Vid 1901 års riksdag bifölls den i denna kammare *utan votering*. Man bör ju kunna hålla före, att det skulle vara särskildt tvingande omständigheter, som nu skulle kunna förmå kammaren att afstå från att understödja en mening som den vid närmast föregående tillfälle understödt och bifallit.

Då det sålunda nu är ostridigt, att ärendets behandling af tillfälligt utskott inom kammaren har vunnit burskap, äfvensom, att Andra Kammaren vid 1901 års riksdag har bifallit en hemställan i enahanda syfte, som den nu föreliggande, anser jag för min del att skäl förefinnes, att kammaren vid detta tillfälle *vidblifver* den ståndpunkt, den intog vid 1901 års riksdag. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen Pehrson: Hvad beträffar det formella förfarings sättet vid frågor, jämförliga med den nu föreliggande, så har detta varit olika i de båda kamrarna. En motion, med hvilken man afsett att få Riksdagen att besluta en skrifvelse till Kungl. Maj:t och i hvilken begärts en utredning, har i Riksdagens Första Kammare blifvit remitterad till tillfälligt utskott.

I Andra Kammaren har man däremot förfarit annorlunda: man har nämligen sett till hvad frågans innebörd var och med anledning häraf remitterat motionen till vederbörligt utskott. Man har således i denna kammare ej fäst sig vid den omständigheten, att motionären afsåg en skrifvelse, utan man har — som sagdt — fäst sig vid frågans innebörd.

Nu har herr Carl Persson — liksom också herr Hedin — framhållit, att man äfven vid detta tillfälle bort förfara på samma sätt som denna kammare förut, i liknande fall, har förfarit.

Motionären föreslår: »att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och på hvad villkor de frälseräntor, hvilka det jämlikt gällande författningar ej äligger statsverket att inlösa eller ersätta, må kunna blifva delaktiga af denna förmån, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kan föränleda».

Af detta motionärens förslag framgår, att motionären med det samma åsyftat en framtida statsutgift, och till följd alltså af frågans innebörd hade motionen nog kunnat remitteras till statsutskottet.

Jag vill förena mig med dem, som yrkat afslag å motionen och å utskottets med anledning af densamma gjorda hemställan.

Herr Eriksson i Bäck: Herr talman, mina herrar! Jag vill alldeles lämna å sido den frågan, huruvida motionen bort remitteras till statsutskottet eller till tillfälligt utskott, men jag vill påpeka att, då liknande motioner flera föregående år varit föremål för statsutskottets behandling, utskottet då ej kunnat, eller af en eller annan anledning icke tagit reda på den äldsta lagstiftningen och de urkunder, hvarigenom frälseräntorna blifvit lagfästa. Det synes mig då som, därest motionen hade kommit till statsutskottet, detta antingen skulle kommit att förbise frågans innebörd eller ock ej vid densamma fästa nödigt afseende, och jag tror ej, att detta utskott skulle kommit till samma slut som det tillfälliga utskottet.

Det är närmast en skriftväxling jag syftar på, som är daterad år 1670. Den fördes mellan landsbokhållaren i Jönköping och kungl. kammarkollegium. Vid denna tid hade det blifvit sed, att frälsemän öfverläto en del af sina hemman till ofrälse män, men förbehöllo sig viss ränta af jorden.

Enligt adelns privilegier fingo icke frälsemännen sälja frälsejord till ofrälse, men genom sådana öfverlåtelser, som då hade börjat praktiseras, hade frälsemännen kringgått lagstiftningen genom att på detta sätt afhända sig jorden, men förbehöllo sig viss ränta däraf. Men dylika afhandlingar kunde dock icke lagfaras, utan de voro hittills endast privata uppgörelser och kunna anses som ett arrende. Denna praxis började dock att bli allmän och fordran på lagfart att bli allt bestämdare, hvarför landsbokhållaren i Jönköping ansåg sig böra fråga kungl. kammarkollegium, om han skulle bevilja lagfart å frälseräntaafhandlingar eller såsom hittills vägra lagfart å sådana. Han fick då en bestämd befallning från kammarkollegium att icke hindra frälsemännen i dispositionen af deras fria egendom. Därigenom togs det första steget till lagbefästade af dessa afhandlingar.

Vidare stadgades det genom den kungl. förordningen den 21 februari 1789 § 4, att, om ägare af skattehemman, det vare kronoskatte- eller frälsekatte, ej mäktat betala tre års räntor, skulle hemmanet likväl icke anses för skattevrak, utan med utsökningen af räntan skulle så förhållas, som angående försäljning af gäldbunden mans egendom i allmänhet är stadgadt, och § 5 i samma förordning innehåller: — — — — —

»Är åter frälsekatteegenskapen så tillkommen, att ofrälseman genom köp eller annan afhandling förvärfvat sig äganderätten af frälsehemmanet, med eller utan beting om räntans innehafvande eller utgörande, till särskildt belopp, då förhålles uti evärdliga tider därutinnan, efter de mellan kontrahenterna slutna aftal och afhand-

Ang. inlösen och afskrifning af de frälseräntor, hvilka inlösen ej äligger statsverket.
(Forts.)

Ang. inlösen
och afakrifning
af de frälse-
räntor, hvilkas
inlösen ej
ärligger stats-
verket.
(Forts.)

lingar, hvilka efter ordalydelsen, utan någon rubbning eller förtydning, skola blifva beståndande; — — — — —
och genom kungl. förordningen den 10 april 1810 stadgas, att rättighet till frälseränta kan, när den från skattemannarätten är skild, liksom då dessa rättigheter äro förenade, af en hvar genom laga fång förvärfvas» och bör anses såsom annan afhandling om jord samt lagföljas å den ort, där jorden ligger. Då sålunda genom lagstiftningen stadgats, att frälseräntor kunde förvärfvas genom laga fång utan ny afhandling om deras belopp eller om de persedlar, med hvilka de skulle utgå, hjälper det således icke, om räntan och jorden någon gång kommit i samma ägares hand, ty om de sedan skilts åt af en eller annan anledning, behöfde icke någon ny afhandling upprättas om räntans belopp eller i fråga om de persedlar, med hvilka den skulle utgå, då det är stadgadt, att sådana räntor skulle för evärdliga tider utgå efter afhandlingarnas ordalydelse.

Då lagstiftningen sålunda redan för mycket lång tid tillbaka och sedan gång efter annan tagit hand om dessa frälseräntor och lagbefäst dem, hafva afhandlingarna därom ifrån att vara af privat natur öfvergått till att bli statsrättsligt befästa aftal mellan enskilda, hvarigenom de kommit att äga bestånd för längre tid framåt än eljest skulle varit möjligt.

På de grunder jag nu anført ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindblad: Jag vill icke ingå något på den reella innebörden af den föreliggande frågan, men då det här framställtts invändningar i formellt afseende, kan jag ej underlåta att säga några ord. Och när uttalandet gjorts från ett sådant håll som från talaren på stockholmsbänken, vill jag dock påpeka, att på vår föredragningslista i dag förekommer under punkt. 17 ett utlåtande från Andra Kammarens första tillfälliga utskott öfver en motion, som i denna kammare väckts af herr David Bergström med instämmande af herrar A. Hedin, Henricson och Ivar Månsson, och i hvilken motionärerna hemställa, »att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga erforderliga åtgärder för att vid de regementen och lägerplatser, som äro i saknad af nödiga samlingslokaler för de värnpliktige jämte tillhörande bokförråd och skrifmaterialier, denna brist måtte så skyndsamt som möjligt varda afhjälpt».

Utskottet har tillstyrkt denna framställning, och klämman har följande lydelse: »att Andra Kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla» etc., d. v. s. resten af klämman är i hufvudsak ett upprepande af motionärernas hemställan. Därjämte inlåter sig utskottet i sista punkten af sitt yttrande just på och pekar hän mot, att här måhända kan en statsutgift ifrågakomma. Utskottet säger nämligen:

»Att närmare ingå på den rent ekonomiska sidan af förevarande fråga har utskottet icke ansett ligga inom området för dess uppgift. Skulle Kungl. Maj:t vid ärendets pröfning finna, att de önskemål, som motionären och utskottet i närmaste anslutning till 1901 års riksdagsskrifvelse uttalat, icke kunna till fullo förverkligas med hittills befintliga tillgångar utan kräfva särskilda anslag, lärer framställning här icke uteblifva».

Ang. inlösen och afskrifning af de frälseräntor, hvilkas inlösen ej åligger statsverket.
(Forts.)

Jag kan för min del icke finna annat än att behandlingen af dessa ärenden måste bli likartad. Skola vi nu, sedan vi dock två gånger remitterat den föreliggande motionen till tillfälligt utskott, taga emot en bakläxa beträffande den ena frågan, anser jag äfven konsekvensen fordra, att kammaren tager emot en bakläxa äfven beträffande den andra motionen.

Herr Andersson i Helgesta: Herr talman! Jag är tacksam mot utskottet för den sakrika utredning, som det lämnat i denna fråga. Jag är viss på, att hvar och en af kammarens ledamöter, som läser detta utskottets betänkande och som vill göra detta opartiskt, skall erkänna, att det finnes verkliga skäl för att dessa frälseräntor blifva afskrifna eller att det på annat sätt kommer till uppgörelse härvidlag. Man får icke förundra sig öfver att det råder mycken ovilja i landet hos dem, som ha dessa frälseräntor kvar, under det andra fått sina grundskatter afskrifna. De ha icke blott fått behålla sina gamla skatter, utan äfven fått sina pålagor förhöjda. På samma gång som grundskatterna efterskänktes, höjdes ju bevillningen, men dessa personer ha icke kommit i åtnjutande af någon afskrifning, under det att de fått sin bevillning höjd. Kan detta vara rättvist? Jag medgifver, att det kanske kan vara tvistigt, om alla dessa räntor böra inlösas, jag vill ej yttra mig därom, men säkert är, att förr eller senare måste en afskrifning företagas. Det är min fullkomliga öfvertygelse. Skall man få en rättvis skattegrund, måste alla medborgare beskattas efter samma norm och ej efter sådana undantagsbestämmelser, som medföra många svårigheter och verka mycket ondt. Jag tycker att, då utskottet blott begär en utredning, detta är en billig begäran. Skulle kammaren nu förneka, att det blefve en utredning af frågan, skulle detta bevisa, att kammaren ej tror på att det finnes fog för en ändring härvidlag och att den påkallas af rättvisan. Ett sådant kammarens beslut skulle jag anse vara ett dåligt omen. Jag tror, att ingen borde motsätta sig en utredning, ty genom en sådan kunde man få klart för sig, huru man borde ställa med denna sak, huru man skulle åstadkomma en uppgörelse, hvarigenom dessa frälseräntor skulle aflösas, vare sig staten därvid skulle träda emellan eller ej. Hufvudsaken är, att dessa räntor komma bort, ty det blir aldrig någon frid, så länge dessa sekelgamla orättvisor äro kvar. Och då jag anser, att det är rätt, att detta sker, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. inlösen
och afskrifning
af de frälse-
räntor, hvilkas
inlösen ej
ärligger stats-
verket.
(Forts.)

Herr Beckman: Jag har begärt ordet för att uttrycka min sympati med det yrkande, som utskottet här framställt. Man gör i våra dagar så mycket för att uppmuntra *nya* småbruk. Jag får då verkligen säga, att jag har den uppfattningen, att man bör visa tillmötesgående, då det här gäller att hjälpa *gamla*, redan bestående småbruk. Jag kan ej förstå, hvarför man skall vägra en utredning, då saken är så omtvistad. Jag anser, att det vore lämpligt såväl ur skattehänsyn — för att få mer enhet i skatteväsendet — som äfven ur andra synpunkter; jag hoppas att denna kammare vidhåller sitt vid ett föregående tillfälle fattade beslut i frågan. Den formella sidan af saken vill jag ej inlåta mig på, utan jag ber blott på grund af mina sympatier för själfva saken att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen afslutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag å berörda hemställan; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den som vill, att kammaren afslår kammarens tredje tillfälliga utskotts hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 75 ja, men 121 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 9.

Ang. använd-
ning af torf
till eldning vid
statens järn-
vägar och
statens öfriga
verk.

Härefter föredrogs Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 15, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om användning af torf till eldning vid statens järnvägar och statens öfriga verk; i hvilket utlåtande utskottet hemställt, att Andra Kammaren i anledning af förevarande motion ville för sin del besluta, att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhölle:

att genom Kungl. Maj:ts försorg den af kungl. järnvägsstyrelsen redan påbörjade användningen af torfbränsle till eldning å godstågslokomotiv måtte i största möjliga utsträckning fullföljas; samt

att väntsalor och öfriga lägenheter vid statens järnvägar äfvensom andra för statens verk begagnade lokaler måtte, där så ske kunde, företrädesvis uppvärmas medelst eldning med torfbränsle, då sådant kunde erhållas till pris och på de villkor, som af Kungl. Maj:t bestämdes.

I sammanhang härmed föredrogs ett från Första Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 152, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut i anledning af dess första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen i fråga om användning af torf till eldning vid statens järnvägar och statens öfriga verk; och inhämtades däraf, att Första Kammaren bifallit en af dess tillfälliga utskott gjord hemställan af samma innehåll som den, hvilken innefattades i Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts förevarande utlåtande.

Sedan ofvanberörda hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr Killander: Herr talman, mina herrar! Jag hade visserligen icke tänkt yttra mig i föreliggande fråga, helst som jag gillar motionens syfte. Men då i motionen förekommer ett spörsmål, som motionärerna på samma ställe besvara och som återfinnes å sidan 11 i utskottets betänkande, har jag begärt ordet för att i anledning däraf yttra några ord. Det heter nämligen där:

»Men hvarför användes torf fortfarande i så liten skala? Härpå gifves följande svar: »Det är, trots gjorda och goda utredningar därom, bristande kännedom om torfvens värde, liknöjdhet, konservatism och ett bristande tillmötesgående mot den viktiga näringen från statens verk.»

Låt vara att dessa uttalanden kunna synas berättigade, så har dock det egentliga skälet varit detsamma, som, ehuru förminskadt, fortfarande kvarstår, nämligen att det är dyrare att bränna torf än stenkol. Jag sade, att denna anledning förminskats, och det har skett därigenom att under det torfven exempelvis i Småland och Västergötland 1901 från Nya Aktiebolaget Turba kostade 12 kronor per ton, från Falköpings Torffabrik 40 öre hektoliter eller cirka 12 kronor per ton, från Røde Mosses Torffabrik 12 kronor 50 öre per ton och 1902 från Nya Aktiebolaget Turba 10 kronor per ton, har priset innevarande vinter nedgått till 9 kronor 50 öre å 8 kronor 50 öre per ton. Detta sista prisfall har skett i år. Medelpriset för engelska stenkol har under de sista tio åren, hvad statens järnvägar beträffar, såsom också motionärerna uppgifvit, utgjort 14 kronor per ton, hvartill kommer samtliga lossningskostnader, som i Göteborg utgöra 60 öre per ton.

Ang. användning af torf till eldning vid statens järnvägar och statens öfriga verk.
(Forts.)

Ang. användning af torf till eldning vid statens järnvägar och statens öfriga verk.
(Forts.)

Äfven med användande af ett så gynnsamt resultat af jämförelse mellan bränslevärdet hos torf och stenkol som 1: 1,8 och ett så lågt pris som 8 kronor 50 öre per ton torf, således motsvarande 15 kronor 30 öre per ton stenkol, hvilka för närvarande i Göteborg med lossningskostnader betinga ett pris af 14 kronor 70 öre, blir det ändock 60 öre per ton billigare att begagna stenkol än torf, hvad bränslevärdet angår.

Då således skillnaden nu utgör 60 öre per ton, kunna herrarna förstå, hvad skillnaden varit, då torfven kostade 10 à 12 kronor per ton.

En köpare — privat eller med staten som hufvudman — har väl främst att tillse, att inköpen göras möjligast förmånliga; och däri ligger svaret å motionärernas fråga, hvarför torf hittills användts i så liten skala.

För att visa, att staten ej gör någon affär i vanlig mening genom användande af torf, har jag här yttrat mig. Men *ur nationalekonomisk synpunkt* gillar naturligtvis jag — och, jag är säker därpå, många med mig — Riksdagens önskan att använda torf i största möjliga utsträckning.

På denna grund anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nylander: Herr talman, mina herrar! Då den föregående ärade talaren icke hade något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan, torde det vara ganska obehöfligt att här yttra något. Men då han fäste sig särskildt vid några ord, som förekomma i motionen, ber jag få påpeka, att dessa ord ingalunda äro riktade mot järnvägsstyrelsen, såsom han syntes förmoda. Ty motionärerna framhålla i bestämda ordalag: »Med nöje kunna vi konstatera att från försök hafva nu statens järnvägar öfvergått till användande af torf såsom lokomotivbränsle å regelbunden trafik.» Och man kan hoppas att dessa försök med användande af torf skola ytterligare utsträckas.

Beträffande de siffror, som motionärerna hafva åberopat i sin motion, äro dessa lämnade af en utaf fackmännen på torfteknikens område, nämligen ingenjören Alfred Larsson, hvilken ju, som bekant, haft Kungl. Maj:ts uppdrag att på statens bekostnad i utlandet inhämta kännedom om tillverkning af brännorf och olika sätt för densammans användning. Och jag har därför anledning förmoda, att dessa siffror och beräkningar äro fullt riktiga.

Här torde icke vara behöfligt att för denna ärade församling framhålla den stora vikt och betydelse, som torfindustrien har för vårt land, och det torde därför nu icke behövas annat än att helt kort yrka bifall till utskottets hemställan. Men jag vill på samma gång såsom motionär till utskottet hembära ett tack för det utmärkta sätt, hvarpå utskottet behandlat detta ärende och den värde-

fulla utredning och den sakrika historik, det lämnat i denna fråga.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls; och fann Andra Kammaren med afseende på sitt nu fattade beslut ofvan omförmälda delgifning af Första Kammarens beslut i ämnet icke till någon vidare åtgärd föranleda.

Ang. användning af torf till eldning vid statens järnvägar och statens öfriga verk.
(Forts.)

§ 10.

Efter föredragning häruppå af Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 16, i anledning af väckt motion angående utredning af orsakerna till rådande prästbrist, begärdes ordet af

Ang. utredning af orsakerna till rådande prästbrist.

Herr Waldenström, som yttrade: Jag hade icke väntat, att Andra Kammarens tillfälliga utskott skulle tillstyrka min motion. Men jag kunde ändock icke underlåta att efter mycket funderande väcka denna fråga på tal, emedan det är en otvifvelaktigt mycket viktig fråga.

Det må erkännas, att den tilläfventyrs skulle höra till kyrkomötet snarare än till Riksdagen. Men då Riksdagen äfven har med kyrkliga förhållanden att göra, ligger det icke utom Riksdagens befogenhet att upptaga äfven denna fråga.

Det har i långliga tider klagats öfver prästbrist. Och jag tror, att dessa klagomål långt ifrån att aftaga tvärtom tilltaga. Huruvida prästbristen verkligen hotar att blifva allt större och större, därom vill jag icke tvista med utskottet. Det är nog hvad utskottet säger, att det för närvarande behöfves omkring 400 präster utöfver det förefintliga antalet.

Nu har jag i min motion sagt, att om bristen skall kunna afhjälpas, måste man först taga reda på dess orsaker. Därvid nämnde jag i förbigående, att de ekonomiska omständigheterna icke kunde vara hufvudorsaken. Detta försöker utskottet gendrifva med det påståendet, att prästernas ekonomiska förhållanden äro dåliga. Ja, det kan jag också vara villig att medgifva. Men därmed har man alldeles icke vederlagt, hvad jag i min motion säger, att på den tid, då de ekonomiska förhållandena för våra präster voro mycket sämre, fanns en riklig tillgång på, ja, öfverskott af präster utöfver hvad som behöfdes.

Jag har vidare anmärkt i min motion, att man icke kan antaga, att prästbristen beror på, att det är mera brist på begåfvade och andligt sinnade ynglingar nu än förut. Utskottet inlåter sig icke på den frågan, och jag medgifver, att det är svårt att afgöra densamma. Jag tror dock, att jag i detta fall har fullt fog för

Ang. utredning
af orsakerna
till råddande
prästbrist.
(Forts.)

hvad jag i motionen yttrat, och tror, att jag känner till förhållandena i detta afseende bra mycket bättre än utskottets ärade ordförande.

Sedan jag nämnt detta i förbigående, kommer jag till hvad jag anser vara den viktigaste orsaken till prästbristen, och det är den närvarande kyrkliga organisationen. Sedan nu utskottet på tre sidor bemött det, som jag endast i förbigående har anmärkt, kommer det till kärnpunkten af min motion. Då hade man skäl att vänta, att det skulle ägna åtminstone en sida åt denna. Men i stället säger utskottet, »att utskottet finner ingen anledning att i detta sammanhang ingå på denna vidtomfattande fråga». *Det bryr sig bara icke om att gå in på den frågan.* Hvad jag endast i förbigående har nämnt, det talar utskottet ganska vidlyftigt om. Men hvad som utgjort kärnan i min motion, det anser utskottet sig icke ha anledning att gå in på! Utskottet hade dock haft anledning att göra det, om det annars är ett utskotts plikt att fästa tillbörligt afseende vid en motions innehåll. Det kan ju icke anses rätt, att ett utskott så utan vidare kastar åt sidan det, som motioneras här i kammaren och som kammaren hänvisar till utskottet.

Till sist kommer utskottet till en punkt i min motion, som föranleder detsamma till ett yttrande, hvars make, så vidt jag kan erinra mig, aldrig förekommit i något utskottsbetänkande här i denna kammare. Och detta yttrande är att utskottet »*icke ens anser det tillbörligt att bemöta*» det, som jag sagt. Det hade varit att önska, att ett sådant uttryck icke hade förekommit i betänkandet. Och hvad var det jag då hade sagt? Jo, jag hade sagt, att det finnes många unge män, som äro för predikoämbetet begäfvade och hågade, men som inför de förhållanden, jag i min motion antydt, stå tveksamma, och hvilka »träget bearbetas, på det de måtte nedtysta samvetets röst och låta sina betänkligheter fara».

Jag gratulerar utskottets högt ärade ordförande till att vara okunnig om detta; och jag skulle önska, att jag själf vore okunnig därom. Men med den ställning, jag intar här i landet i förhållande till de kyrkliga och frikyrkliga rörelserna, har jag kommit i beröring med många unge män af den sorten och känner förhållandena så pass, att jag med fullt fog kunnat säga, hvad jag sagt. Så tillägger jag vidare: »detta lyckas nog också med somliga, men *många* äro de, som icke kunna öfvertygas, att det är rätt för dem att göra, hvad de själfva inse och äfven andra erkänna vara orätt». Ja förhållandet *är* verkligen så. Herrarne torde veta, och herr biskop von Schéele torde också veta, att den nuvarande kyrkliga organisationen i många fall lägger på prästerskapet alldeles otroligt svåra och tunga band, så att de mer än en gång sättas i valet att antingen nedlägga ämbetet eller också lyda och göra, hvad de se vara orätt. Jag har hört många, många

präster klaga och uttala sina grufliga bekymmer däröfver; men de hafva tyckt, att de måste nedtysta sina betänkligheter.

Det var för åtskilliga år tillbaka, ett år, då ett kyrkomöte skulle hållas, som en af Stockholms mera bemärkta präster sade till mig: »Ja, om icke kyrkomötet i höst vidtar några reformer, står för oss troende präster icke annat åter än att nedlägga våra ämbeten och gå ut ur kyrkan.» Kyrkomötet kom, och med reformerna blef det, som det alltid blir ifrån det hållet: det blef ingenting. Prästen stod emellertid kvar; han blef kunglig hofpredikant, och sedan hörde jag aldrig något af honom om den saken.

Utskottet säger, att jag gjort detta påstående utan ringaste bevis. Ja, nog bör utskottet och nog kunna herrarne själfva förstå, huru det förhåller sig därmed. »Nomina sunt odiosa», heter det, och det kan aldrig falla mig in att anföra några namn eller annat sådant. Men vilja herrarne ha bevis för det, så nog skulle jag kunna prestera sådana, och jag skulle äfven kunnat prestera dem för utskottet.

Jag har här ett så pass officiellt bevis, att jag ju gärna må anföra det. Det är ett yttrande, som fäldes vid allmänna kyrkomötet 1898. Man diskuterade om konfirmationen och det samvetstvång, som konfirmationen vållar både präster och barn.

Då var det en framstående prästerlig medlem af kyrkomötet, som mycket bra framställde saken, hvarefter han yttrade: »Ett enda tillägg, till hvad jag sagt, skall jag be att få göra, och det är ett svar på den frågan: 'hur kan du då själf med dessa åsikter konfirmera ungdomen?' På den frågan vill jag svara det, att trosfrågorna tager jag i samma mening som herr biskop Ullman föreslagit. Jag har naturligtvis *begagnat handbokens formulering, men låtit barnen få veta*, att jag så fattar frågornas innebörd, detta på grund af katekesens ord: 'hvad menar du med att du tror på Gud Fader allsmäktig o. s. v.?' 'Att jag vill af allt hjärta hålla mig till honom?' Detta anser jag mig hafva fullt rätt att göra. Hvad *löftesfrågorna* beträffar, måste jag *naturligtvis låta barnen förstå, att man icke kan af dem begära allt hvad som egentligen ligger i dem*; och det är den enda rimliga grund, på hvilken jag kan konfirmera mina konfirmander med den rituel vi nu hafva. Jag har talat enskildt med flera ämbetsbröder, hvilka göra på samma sätt: *ensam står jag således åtminstone icke.*»

Jag underlåter alla reflexioner rörande detta, herr talman. Kanske åtskilliga, när de läsa de anförda orden, skola inse, hvad däruti ligger. En mycket framstående biskop förklarade sig ock dela det betraktelsesätt, som den nu nämnde ledamoten af kyrkomötet framställt. Detta var nu rörande konfirmationen.

Många andra liknande saker förekomma, såsom t. ex. att prästerna äro pliktiga att antingen underkasta sig afsättning eller att sammanviga såsom äkta makar och förklara såsom kristliga äktenskap sådana förbindelser, som vi veta, att nya testamentet och

Ang utredning
af orsakerna
till rådande
prästbrist
(Forts.)

Ang. utredning
af orsakerna
till rådande
prästbrist.
(Forts.)

frälsaren själf kallar äktenskapsbrott. En af mina vänner måste också för några år tillbaka af sådan anledning nedlägga sitt ämbete. När det i riksdagen varit tal om att införa fakultativt civiläktenskap, har också från prästerligt håll många gånger just denna omständighet påpekats.

En prästman här i Stockholm, som gjort sig känd för synnerligen stor s. k. frisinthet gent emot både bibel och trosläror och allt hvad därtill hör, skref beträffande denna sak i en Stockholms-tidning för någon tid sedan, att det äfven på honom gjorde ett ruskigt intryck, när han »inför Gud den allvetande» måste ställa frågor till ett par, som skulle viga, och så af mannen fick veta, att hvarken han eller hans fästmö trodde, att det fanns någon Gud, men ändå var pliktig att sammanviga dem till «ett kristligt äkta förbund.»

Ja, mina herrar, det finnes, det kan jag intyga ur min egen ganska långvariga och vidsträckta kännedom därom, det finnes många unga, andligt sinnade och rikt begåfvade män, som skulle vara villiga att ägna sig åt predikoämbetet, men som icke kunna, vare sig med äldre prästers exempel eller andra skäl låta öfvertyga sig att det är rätt af dem att göra sådant, som de ändå själfva se och äfven andra erkänna vara orätt.

Att jag icke kan yrka bifall till min motion, säger sig själf, men frågan har nu en gång varit framme, och kanske skall den en annan gång bli föremål för öfverläggning på annat forum än detta.

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Jag skall söka helt kort besvara, hvad här blifvit mot utskottet anfördt.

Till en början anmärkte den ärade motionären, att det lär vara tvifvel underkastadt, huruvida utskottet verkligen har rätt uti, att det på senare tider visat sig utsikt till minskning i den prästbrist som under närmast föregående år, ja årtionden rådt.

Till stöd för denna utskottets åsikt vill jag blott anföra några ord ur en skrivelse från teologiska fakultetens i Lund dekanus till svar på en af mig i egenskap af utskottets ordförande gjord förfrågan i denna sak, hvadan det således icke är något privatbref jag meddelar. »Såsom svar på eder till mig ställda förfrågan», skriver professor Pfanenstill, »vill jag uttala den bestämda uppfattning, jag har, att vi här gå till mötes en allt starkare tillströmning af studerande till vår teologiska fakultet», och längre fram: »De anmärkningsvärdt höga talen från och med år 1900 säga oss, att vi hafva under den närmaste tiden att vänta oss ännu större tillströmning till de teologiska examina.» Hvad vidkommer Uppsala universitet, så har svaret därifrån icke blifvit lika fulltonigt. Förste teologie professorn, domprosten Berggren skriver, att en förbättring det sista året inträdt, men att den icke är af sådan natur, att man därpå vågar grunda någon fast åsikt.

Vidare nämnde motionären, att han väl icke ville bestrida, att lönen för prästerna vore svag, men vidhölle, hvad han i sin motion sagt, att denna omständighet icke torde böra anses vara orsaken till den rådande prästbristen. Jag vill dock hemställa, huruvida icke utskottet i det korta utlåtande, som det afgifvit, sagt tillräckligt för att lämna bevis för, att man verkligen i löneförhållandena och de i samband därmed stående befordringsförhållandena har att se en mycket väsentlig grund till den prästbrist, som varit och ännu är rådande. Det kan väl sägas från ideal ståndpunkt, att personer, som välja den prästerliga banan, böra göra det utan hänsyn till blifvande löneförmåner. Men huruvida det är rätt, att de tänka och säga så, hvilka hafva prästerna i sin tjänst, är en annan sak. Jag tror, att Riksdagen, såsom representant för landet såväl i detta som i andra afsenden, tydligt uttalat sin uppfattning härutinnan, då den ju gått i författning om, att något skall göras för att åstadkomma förbättrade löneförmåner och befordringsförhållanden.

Ang utredning af orsakerna till rådande prästbrist. (Forts.)

När jag kom in i kammaren i dag, låg på min pulpet ett betänkande, afgifvet den 8 december 1902 af den för utredning af vissa frågor rörande de allmänna läroverken den 26 maj 1899 i nåder tillsatta kommitté, och då jag tillfälligtvis slog upp sid. 512 i andra bandet, så falla mig dessa ord i ögonen — de gälla naturligtvis lärarna, men kunna med allt skäl tillämpas på prästerskapet: »Af särskild vikt synes det kommittén vara, att lärarens lön öppnar möjlighet för honom att inträda i äktenskap, så snart hans blifvande verkningskrets blifvit bestämd genom hans befordran till ordinarie tjänst. Ty om det i allmänhet af sociala och etiska grunder är önskvärdt, att tjänstemän äro så aflönade, att de kunna gifta sig, så gäller detta företrädesvis ungdomens uppfostrare.» Och till ungdomens, ja hela vårt folks uppfostrare i egentlig mening måtte väl svenska kyrkans prästerskap höra.

Vidare yttrar motionären om den sak, som för honom är hufvudsaken och som har vållat utskottet icke så litet bekymmer, att den egentliga grunden till prästbristen enligt hans förmenande »torde vara att söka uti åtskilliga förhållanden inom den kyrkliga organisationen». Och så fortsätter han: »Denna är nämligen, enligt hvad statskyrkoprincipens vännar själfva ganska allmänt erkänna, i vissa stycken sådan, att den icke låter försvara sig vare sig inför Augsburgska bekännelsen eller — ja, allra minst — inför den Heliga skrift.» Det kan nu sättas i fråga, huruvida Riksdagen är rätta forum för att behandla en så utomordentligt svår och djupgående fråga som den, huruvida statskyrkoförhållandet eller förhållandet af en förening mellan stat och kyrka står i öfverensstämmelse med den Heliga skrift och Augsburgiska bekännelsen. Utskottet har efter allvarliga förhandlingar funnit det vara det riktigaste att icke ingå på denna fråga, och skälet därtill har blifvit antydt, då det på flera ställen i betänkandet säges, att ut-

*Ang. utredning
af orsakerna
till rådande
prästbrist.
(Forts.)*

skottet icke ansett det af motionären föreslagna sättet att komma till rätta med dessa frågor vara ändamålsenligt.

Skulle jag nu här blott och bart antydningssvis säga ett ord om denna sak, så vill jag för min personliga del bekänna, att jag ser intet hinder att förbinda kyrka och stat med hvarandra. Båda två äro inrättningar af Guds nåde, och den ena såväl som den andra har att verka, hvar på sitt vis, för upprättande af Guds rike på jorden. Det svenska folket är, såsom jag från denna plats förr tillåtit mig framhålla, ett ovanligt religiöst anlagdt folk, och med anledning däraf har detta folk känt särskildt behof att förbinda sina rent nationella intressen och sina andliga intressen med hvarandra och funnit sig väl häraf. Jag är lifligt öfvertygad om, att någon allmännare önskan icke heller förefinnes att upplösa de band, som med hvarandra förena dessa tu, den svenska staten och den svenska kyrkan, till icke ringa välsignelse för båda enligt den svenska kulturhistoriens vittnesbörd. Den väg, på hvilken dessa frågor böra utredas, är nog delvis den af motionären nu angifna, nämligen kyrkomötet — då vi hafva en sådan särskild institution — men framför allt tror jag, att denna utredning bör ske i litteraturen. Det är där, som åsikterna skola brytas mot hvarandra, andarna drabba samman. Det är den fria utvecklingens väg, som säkert motionären lika väl som jag anser vara den, på hvilken vårt fosterlands intressen på detta område blifva bäst tillgodosedda. Enligt min lifliga öfvertygelse är det just genom ett sådant fritt utbyte af tankar, som de skilda uppfattningarna hafva att utkämpa striden till, såsom jag hoppas, ett lyckligt slut.

Till sist ett enda ord till svar på motionärens antydan, att han skulle känna begåfningen hos de teologie studerandena bättre än jag. Hans öfverlägsenhet öfver mig i skarpblick vill jag icke förneka, men hvad däremot erfarenhet angår så måtte väl dylik hafva stått mig minst lika mycket till buds, då jag i 30 år varit medlem af Uppsala universitet och under 21 af dessa 30 åren såsom lärare i den teologiska fakulteten. Jag var ingalunda den, som drog sig undan samlifvet med studenterna. Fastmer var jag student alltigenom och har förblifvit det i många afseenden än i dag. Därför har äfven, sedan jag lämnade universitetet, tillfälle icke saknats för mig att erfara, hvad som i detta hänseende rör sig hos vår tids andligt intresserade unge män. Med dessa få ord tror jag mig hafva tillräckligt bemött motionärens anmärkningar mot utskottets utlåtande. Han själf har intet yrkande gjort, och jag har naturligtvis, herr talman, blott att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hedlund: Att prästbrist föreligger, visar, anser jag, bland annat det stigande antalet dispenser, som beviljas personer att invigas till och utöfva prästämbetet utan att hafva erhållit den i lag föreskrifna utbildning. Det är dock tydligt, att i den

mån, som denna utväg alltmera tillgripes, kommer bildningsnivån inom prästerskapet att sjunka på ett sätt, som måste lända till skada såväl för kyrkan som för församlingen.

*Ang. utbedning
af orsakerna
till rådande
prästbrist.
(Forts.)*

Jag har fäst mig vid ett uttryck i utskottets motivering. Där framhålles, att orsaken till den rådande prästbristen skulle ligga jämväl i denna tidens föga idealistiska anda. Jag vill då fråga det ärade utskottet, om det verkligen känner till någon tid, då det nytestamentliga ordet: »allt hvad I gören en af dessa minsta mina bröder det hafven I ock gjort mig», om det verkligen känner till någon tid, då detta språk blifvit så kraftigt och allmänt tillämpadt som i vår tid. Jag vill vidare fråga, om utskottet vet någon tid, då känslan för de små och svagas ställning i samhället varit så stark och allmän i andra klasser, och då verkligen så mycket åtgjorts såväl i lagstiftningsväg som på enskild väg just för att bättra upp och lätta deras lott. Det vore alldeles naturligt, att i en tid, så uppfylld af sociala intressen som denna, mängder af personer skulle strömma till prästkallet, i hvilket man mer än de flesta andra kall är i stånd att verka till lekamlig och andlig förbättring och lisa för de små och betungade i samhället. Men hvarför sker då icke denna tillströmning? Hvarför klagas tvärtom öfver prästbrist? Jo, utskottet angifver i slutet af sin motivering, tror jag, den riktiga orsaken, då det säger, att vi lefva i en brytningens tid. Så länge kyrkan ställer sig främmande för de nya tankar, som bryta sig fram, så länge är det naturligt, att de, som veta hvad denna tid vet, de, som tänka de för denna tid naturliga tankarna, känna sig förhindrade att inträda i kyrkans tjänst. Skulle kyrkan vilja skrida till att lindra prästlöftet, så att icke hvarje enskildhet af en för många sekler sedan uppförd dogmbyggnad blefve lika bindande, så skulle man, tror jag, hafva funnit däri ett hufvudsakligt medel icke allenast till att lindra prästbristen utan särskildt till att tillföra kyrkan varmhjärtade och begåfvade unga män, som skulle blifva prästkallet till heder och prydnad. Gör kyrkan med andra ord latitudinarisk, så att nya strömningar få rum bredvid de gamla, och vi skola icke längre hafva anledning att klaga öfver brist på präster eller öfver brist på goda präster.

Jag skulle för min del gärna hafva yrkat bifall till motionen, men då motionären själf afstått därifrån, så kan jag tyvärr icke göra det, och därför har jag, herr talman, intet yrkande att göra.

Häruti instämde herrar *Nydal, Styrlander, Olsson* i Fläsbro och *Larsson* i Lund.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Det är sant — och det erkänner jag gärna — att de ekonomiska förhållandena på den prästerliga banan äro ganska klena. Det sade jag också i mitt förra anförande. Men detta är ett förhållande, som

Ang. utredning
af orsakerna
till rådande
prästbrist.
(Forts.)

existerar på snart sagdt alla ämbetsmannabanor, och det är icke på den prästerliga banan, det trycker som värst. Emellertid kan jag intyga för herrarna, att af de unga begåfvade och andligt sinnade män, som jag känner och som stått tveksamma, om de borde ingå i prästämbetet eller icke, har jag aldrig, aldrig hört, att den frågan spelat in, »huru kan jag på den prästerliga banan bereda mig min framtida utkomst?» Nej, alltid har det varit de kyrkliga förhållandena, som gjort dem tveksamma, tvånget att göra saker och ting, hvilka de sett att präster äro tvungna att göra, samt nödvändigheten för prästerna att med hvarjehanda jesuitiska reservationes mentales, liknande dem jag nyss läste upp, söka göra sin ställning så dräglig som möjligt under förhållanden, som objektivt sedt äro odrägliga.

Nu sade utskottets ordförande, att han väl insåg, att det icke var de i förbigående omnämnda punkterna, som voro hufvudsaken i min motion, utan detta var just den punkt, som handlar om den kyrkliga organisationen. Han måste ock erkänna det, som alla kunna se, nämligen att utskottet helt enkelt förbigått och icke alls inlåtit sig på denna punkt. Huruvida det är rätt, att utskottet så gör, det lämnar jag därhän.

Han sade vidare, att han icke fann något hinder för att förbinda kyrka och stat. Jag har i min motion endast sagt, att den statskyrkliga organisationen i *vissa afseenden* är sådan, att de, som annars tänkt bli präster, stå tveksamma, huruvida de böra göra det. Och det kan ingen vederlägga.

Han sade också, att kyrkomötet vore rätt forum för en sådan fråga som denna, något som äfven jag antydde. Men om herrarna läsa igenom kyrkomöteshandlingarna, så skola herrarna få se, huru pass mycket kyrkomötet åtgjort för att få frågan utredd och för att bota de missförhållanden, hvilka i min motion fått sitt uttryck. Och för öfrigt, när det i alla fall icke är kyrkomötet, utan *Kungl. Maj:t och Riksdagen*, som gemensamt *stifta* kyrkolag, så synes mig nog äfven Riksdagen vara ett rätt forum i detta fall.

Vidare ber jag att få upplysa utskottets herr ordförande om ett af honom begånget misstag, då han anförde en del af mitt förra yttrande. I detta sade jag aldrig, att jag bättre än han kände *de teologie studerandenas* begåfning och anlag. Hvad jag talade om, var den kännedom jag hade om en mängd andligt sinnade och rikt begåfvade unga män, hvilka till följd af de i min motion omnämnda förhållandena icke vågade ingå på den teologiska banan *och således aldrig bli teologie studerande*, men som, om icke dessa förhållanden legat i vägen, gärna skulle velat blifva präster. Hvad beträffar de teologie studerandenas begåfning, måste jag säga, att jag känner fasligt litet till densamma.

Med anledning slutligen af ett yttrande af herr Hedlund ber jag att få påpeka, att för några år sedan förelåg frågan om ändrande af § 1 i vår kyrkolag därhän att man vid uppräknandet af vår

kyrkas bekännelseskriterier skulle stanna vid Augsburgska bekännelsen och icke medtaga de öfriga i denna paragraf uppräknade skrifterna. Detta förslag, godkänt af Riksdagen, föll i kyrkomötet.

Vid sådant förhållande kan man icke, mina herrar, med skäl förundra sig öfver, att den kyrkliga ställningen blir allt sämre och sämre. Om också nu på senaste åren ett något mera afsevärdt antal studenter strömmat till den teologiska fakulteten vid Lunds universitet, tror jag dock för min del, att denna ökning endast är tillfällig och icke kommer att vara länge, för så vidt icke, och det inom en ganska nära liggande framtid, viktiga och grundliga reformer i vår kyrkolagstiftning komma till stånd. Ty det går icke i längden för sig att reda sig med sådana medel som dem, hvilka framhållas i den värde prästmännens vid senaste kyrkomötet hållna och af mig nyss upplästa anförande.

Herr talman, jag har ingenting vidare att tillägga i denna fråga.

Herr Holmgren: Jag förstår mycket väl, att jag sätter tålamodet hos en del af kammarens ledamöter på prof, när jag nu tillåter mig att yttra några ord i denna fråga, ty de önska väl att få så snart som möjligt öfvergå till ämnen, som äro mera reella än prästbristen och anledningarna till densamma, och de å föredragningslistan härefter förekommande frågorna om majs och ägg äro utan tvifvel mera trängande och mera ägnade att tillvinna sig kammarens intresse. Detta hindrar mig emellertid icke att under några hastigt försvinnande ögonblick beröra den nu föreliggande frågan och jag skall därvid försöka att undvika såväl tråkighetens Scylla som ogrannlaghetens Charybdis.

Den ärade motionären har tvifvelsutän varit fullt befogad att framlägga sitt förslag till Riksdagens bepröfvande; han har sett, hurusom leden i den falang, som skall bilda den stridande kyrkan, börja glesna, och att det fattas flera nummer i dem, ja icke mindre än fyrahundra. Att ett sådant förhållande är ägnadt att gifva anledning till allvarsamma tankar hos svenska folket och dess representation, är mig alldeles klart. Vi veta ju, hurusom för några år sedan den armé, som skall försvara vårt land, gaf anledning till många bekymmer, och hurusom statsmakterna läto sig angeläget vara att utreda orsaken hvarför så många nummer af denna armé voro vakanta, och fylla de uppkomna luckorna, hvarvid armén på samma gång fick en ny organisation. Att nu den armé, som utgöres af den stridande kyrkan och som skall på annat sätt än den förra försvara oss, måst se sina leder glesna, bör enligt min åsikt ingifva ganska allvarliga farhågor för att det skall gå litet på sned i det fallet.

Hvilka äro då de, som skola taga i öfvervägande hvad som häremot bör göras? Ja, därom finns det intet tvifvel, det är svenska folkets representation.

*Ang. utredning
af orsakerna
till rådande
prästbrist.
(Forts.)*

Ang utredning
af orsakerna
till rådande
prästbrist.
(Forts.)

Motionären framhåller, att det första och viktigaste man har att göra uti en fråga sådan som denna, är att söka reda på själfva orsakerna till det onda, som man vill råda bot på, och själf finner han dessa orsaker bestå i kyrkans organisation. Detta tror jag också vara riktigt. Däremot anser jag — äfven här i likhet med motionären — att det icke är de ekonomiska förhållandena, som vålla, att icke prästkandidater uppträda nu i samma rika mått som i förra tider, då prästerskapets ekonomiska ställning dock var obeskrifligt mycket svagare än hvad nu är fallet. Ty de till prästerna — det lägre prästerskapet icke undantaget — utgående lönerna hafva på senaste tiderna ökats med både ett- och tvåhundra procent. Och det skulle väl vara mycket märkvärdigt, om dessa andans män skulle för löns skull träda in på den banan och bli efterföljare till honom, som var fattig och beträdde fattigdomens, försakelsens och lidandets väg och därmed segrade öfver allt, som stod emot i detta hänseende. Det skulle vara förskräckligt, om anledningarna till den rådande prästbristen skulle vara af ekonomisk art och om man af sådan anledning icke skulle vilja efterfölja honom, som bar sitt kors och blef fattig för vår skull. Utskottets betänkligheter i det fallet tror jag icke vara uppburna af verkliga skäl; min uppfattning i denna del är raka motsatsen. Utskottet har emellertid vinnlagt sig om att så mycket som möjligt framhålla, att prästerskapet skulle befinna sig i en nödställd belägenhet, och har åt denna sak ägnat en hel sida i sitt betänkande. Detta utskottets bemödande torde dock vara fruktlöst för den, som verkligen har reda på, hvilka inkomster prästerskapet har att inhösta. Ett sådant uttalande af utskottet kunde hafva skäl för sig, om det verkligen förhölle sig så, som prästerskapet själf uppgifver, eller att deras boställen i de allra flesta fall rendera dem »plus minus noll». Men det säkra är i stället det, att utaf alla ämbets- och tjänstemän i vårt land finnes det, relativt taget, icke några, som äro så väl aflönade som prästerna, och äfven dessa komministrar, om hvilka det en gång i Första Kammaren sades, att de måste gråta hvarje gång de skulle kosta på sig så litet som ett tioöres frimärke, hafva det på långt när icke så illa ställdt i ekonomiskt afseende. Det finnes ingen komminister — åtminstone icke inom Skara stift — hvilken har en inkomst understigande 1,700 å 1,800 kronor, och tager man därjämte hänsyn till det ringa antalet af deras tjänstegöromål, så måste man säga, att de hafva det bättre än flesta af vår tids öfriga ämbets- och tjänstemän. Det är således icke rätt att påstå, att de ekonomiska förhållandena å den teologiska banan skulle utgöra ett mången gång öfverstigit hinder för dem, hvilka eljest ämnat att såsom aspiranter inträda å denna bana och rekrytera de led, som utgöras af den svenska kyrkans målsmän.

Men det är, mina herrar, *en* sak, som jag vill särskildt fästa uppmärksamheten på. Utskottets ordförande, herr biskop von

Schéele, yttrade i början af sitt anförande, att vårt folk vore ett ovanligt religiöst folk. Detta var ett mycket vackert vitsord från det hållet. Sedan sade han, att prästerna och statskyrkan utöfvade en verksamhet, som vore till icke ringa välsignelse för vårt land. Detta var också mycket vackert sagdt. Men om man genomläser ett biskopligt herdabref eller åhör prästernas predikningar, sådana som dessa levereras från predikstolen, så skall man finna, hurusom genom allt detta går, såsom en röd tråd, en klagan öfver tidens ondska och öfver att mänskligheten i andligt afseende går bakut och hamnar i krass materialism, med ett ord, att allting går baklänges. Och de återkalla i kärt minne dessa gamla goda tider, då prästerna hade en ovanligt stor makt öfver folkets sinnen; de längta tillbaka till Egyptens köttgrytor, liksom Israels barn gjorde, när de kommo ut i öknen och fingo äta manna. Det ser ut, som om de icke följt med utvecklingen och icke hade någon bekantskap med det moderna samhällets kraf.

*Ang. utredning
af orsakerna
till rådande
prästbriet.
(Forts.)*

När man nu hör dylika klagomål tämligen enstämmigt framkomma från dem, hvilka äro kyrkans representanter, och som skulle vara bärare af allt framåtskridande och kultur samt utgöra de etiska och moraliska krafterna i samhället — när man hör, säger jag, dessa klagomål, hvilka gå ut på, att allting går baklänges och att människorna blifva så genomslä, att det knappt numera gifves för dem något hopp om räddning, så förefalla de rätt egendomliga, dessa klagomål, ställda vid sidan af herr biskop von Schéeles nyss gjorda uttalande, att prästerna verkat till icke ringa välsignelse för vårt folk, och att vårt svenska folk är ovanligt religiöst.

Och det förefaller mig tillika rätt märkvärdigt, huru prästerna kunna uppträda med anspråk på löneförhöjning, på samma gång som de säga, att för hvarje år, huru de än arbeta och arbeta, mänskligheten blir allt sämre och sämre. Jag antager t. ex. att jag har en tjänare, som en vacker dag kommer och förklarar inför mig, att han icke längre kan uträtta de uppdrag jag gifvit honom och att han alltså är ur stånd att vidare sköta sin tjänst; det är då helt naturligt, att han på samma gång anhåller att få lämna sin tjänst. Men aldrig skulle man väl kunna tänka sig, att han i stället skulle passa på och begära lönetillökning och få kvarstå i den tjänst, som han själf förklarar sig icke längre kunna på nöjaktigt sätt bestrida, det vore ju alldeles orimligt.

På grund af de förhållanden som jag nu vidrört kan jag icke annat än ställa mig undrande och spörjande inför utskottets i föreliggande fall gjorda hemställan, och särskildt vill jag inlägga min protest mot utskottets å sid. 4 af utlåtandet intagna uttalande rörande det af motionären antydda bearbetandet af samvetsbetänkligheterna hos en del unga män, som gärna skulle velat ägna sig åt det prästerliga kallet, och hvilket uttalande lyder som följer: »Tillägget» (af motionären) »att 'detta lyckas nog också med somliga, men många äro de, som icke kunna öfvertygas, att det är

Ang. utredning
af orsakerna
till rådande
prästbrist.
(Forts.)

rätt för dem att göra hvad de själfva inse och äfven andra erkänna vara orätt' innebär en så kränkande anklagelse mot en del af det svenska prästerskapet, att utskottet icke ens anser tillbörligt att bemöta den.» Mot detta sätt att behandla en motion och en motionär med förnäma later och högfärdiga fasoner, tillåter jag mig att i sanningens och rättvisans namn protestera.

Då nu emellertid motionären icke framställt något yrkande, skall jag icke göra det, men jag vill sluta med hvad en annan talare sade, att jag eljest skulle hafva varit den förste att biträda motionen.

Herr Branting: Det går helt visst i detta ögonblick genom kammaren en liflig längtan att komma till en mera realistisk fråga, att få begynna majstullsdebatten. Men jag skall dock tilllåta mig att med ett par ord uppehålla mig vid denna mera ideella sak.

Motionären anmärkte i sitt anförande det märkliga förhållandet, att förr i världen, när prästlönerna i alla händelser icke voro högre än nu, utan snarare sämre, fanns det riklig tillgång på präster, men att så icke nu längre är förhållandet. Det förefaller mig, som om han där berört en kärnpunkt af saken, så till vida nämligen, att anledningen till dessa ändrade förhållanden nog närmast ligger däri, att förr i världen kyrkan hade en central ställning inom kulturen, hvilken den nu allt mer och mer förlorat. Den tränges i våra dagar allt mera ut i utkanterna af odlingen. Nya krafter i kulturellt afseende rycka fram på vädjobanan, och i samma mån blir prästens ställning icke mera vägledande för bildningen på sätt den förr varit för hvar och en präst inom hans ort. Däri ligger anledningen, hvilken efter min tanke såväl de, som i likhet med utskottets ärade ordförande stå på statskyrkans grund, som de, hvilka tänka lika med herr Waldenström, borde besinna, kanske i lika måtto, och de senare i hvarje fall icke mindre än de förra.

Af herr Hedlund fördes den tanken in i denna diskussion, att man skulle råda bot för missförhållandena i detta afseende däri genom, att man i väsentlig grad vidgade den latitud, inom hvilken man kunde anställa statskyrkans prästerskap, nämligen latituden i afseende på åskådningssätt och trosuppfattning. Motionären för sin del vill icke gå så långt. Han anser i sin motion och har ytterligare strukit under det i sitt uttalande här i dag, att om man blott kan få en ändring i kyrkans organisation, så är hans samvete därmed tillfredsställt, och åsikterna inom hans meningsgrupp i väsentliga delar tillgodosedda.

Jag skall nu tillåta mig att uttala — och detta var den hufvudsakliga anledningen, hvarför jag begärde ordet — att jag omöjligen kan dela den optimistiska uppfattning, som uttalades af herr Hedlund. Något dylikt skulle förutsätta en fullständig revo-

lution i det betraktelsesätt, som varit rådande inom den kyrkliga världen både bland dem som hylla den statskyrkliga och den frikyrkliga uppfattningen. Hur skulle det kunna vara möjligt, att verkligen de tankar, hvilka utmärka det moderna lifvet, skulle kunna inrymmas ens inom en reformerad kyrkas ram!

Ang. utredning
af orsakerna
till rådande
prästbrist.
(Forts)

I motsats till herr Hedlund har jag icke kunnat läsa utskottets utlåtande så, att utskottet skulle ha klagat öfver, att vår tid vore mindre idealistisk än forna tider. Där har framhållits, att det för närvarande finnes en naturvetenskaplig och kritisk riktning på det ideella lifvets område. Men detta innebär för visso icke mindre idealitet. Herr Hedlund framhöll vidare, att det i det nutida samhället finnes många idealistiska sträfvanden, som förut icke i samma mån manifesterats. Jag vill dock härtill göra den anmärkningen, att en så ofantligt skönmålade skildring, som han gaf öfver vår tid, kan jag för min del icke underskrifva. Jag fruktar, att en betydlig del af den välvilja mot de små, som han talade om, icke skulle hafva kommit till synes, därest icke dessa små själfva börjat röra på sig och göra något för att tillvarataga sina intressen. Detta har väckt tankarna hos de bättre elementen af de maktägande och på samma gång har det också väckt förståndsskäl om att något dock måste göras hos de element, som visst icke tänka så ideelt.

Hufvudvikten i utskottets utlåtande ligger emellertid däruTi, att utskottet säger, att tidsandan är för närvarande en annan än den forna, och denna tankegång mynnar ut däri, att vi nu lefva i en brytningstid, och att denna brytningstid icke är befordrande för tillströmningen till den prästerliga banan. Ja, väl lefva vi i en brytningstid, men det är också en brytningstid mellan gammalt och nytt af mycket mera radikal art än hvad man förut vant sig att tänka. Det är just därför, att vi lefva i en *sådan* brytningstid, som jag för min del föreställer mig, att kyrkan icke kan komma öfver denna kris i sådana former, att man kan säga, att det nya verkligen blir en fortsättning af den gamla kyrkan. Detta upplysta prästerskap med plats för olika åsikter, som exempelvis professor Wicksell i Lund antyder såsom en reformtanke inom statskyrkan, tror jag icke kan blifva annat än en utopi, och jag tror, att i stället nya kulturmakter komma söka sig andra banor, andra vägar och andra former, men icke inom kyrkan, utan helt visst *utom* densamma.

Jag tror, att i en debatt sådan som denna det varit på sin plats, att denna ståndpunkt och dessa synpunkter icke blifva orepresenterade i Andra Kammarens protokoll.

I detta anförande instämde herr *Pettersson* i Södertälje.

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Jag ber till en början att få besvara de anmärkningar, som framställt af den ärade talaren på göteborgsbänken.

Ang. utredning
af orsakerna
till rådande
prästbrist.
(Forts.)

Han klandrade först och främst det dispensssystem, som för närvarande är rådande; och däri gifver jag honom fullkomligt rätt. Häre föreligger något som måste minska aktningen för lagen, och som således tvifvelsutän bör snarast möjligt aflägnas. Alla äro väl också ense därom, att detta system måste endast beteckna en öfvergångstid, som man må hoppas blir så kort som möjligt.

Hvad vidare angår det förhållandet, att utskottet betecknat den närvarande tiden såsom realistisk, så har hvarken jag själf eller, så vidt jag vet, någon annan inom utskottet tänkt sig detta såsom något ondt. Det står ju litet längre ned på samma sida i betänkan det uttryckligen förklaradt, då såsom något utmärkande för vår tid angifves: »att söka sanning och verklighet med fränskiljande af allt falskt sken, hade det än för sig århundradens häfd.» Att sammanblanda realism med materialism har aldrig fallit mig in, och säkerligen icke heller den ärade talaren.

Rörande samme talares yttrande om prästlöftet vill jag i förbiående nämna, att jag själf efter förmåga medverkat till införande häraf i stället för prästed. Men hvad angår innehållet i ett sådant löfte, så bör efter min mening därvid fastas lika mycket afseende på menigheten som på prästen. Menigheten behöfver skydd gentemot sin präst, och prästlöftet angifver, hvad en menighet har rättighet att från prästens sida fordra.

Hvad vidkommer det motionären sagt om att jag skulle hafva missförstått honom, så kan jag svårligen medgifva detta alls varit fallet, utan att jag fattat honom just på det sätt som han nu förklarar sina ord. Jag har nämligen erfarenhet icke blott af sådana, som utan tvekan blifvit präster, utan också af sådana, som först efter en lång och svår inre strid blifvit det. Själ dröjde jag vida längre än motionären med att inträda i prästämberet — jag var då ett godt stycke fram emot fyratiotalet — just därför, att jag icke förr blef viss i mitt sinne. Och under de sista 18 åren har ju äfven jag stått i beröring med en god del af det andligt intresserade folket på den ort, där jag haft min verksamhet.

Till bemötande af hvad den ärade talaren genmälde till mitt svar om den kyrkliga organisationen, ber jag blott få förklara, att just obestämtheten i motionens »vissa stycken» och »åtskilliga förhållanden» mer än något annat gjort det för utskottet omöjligt att närmare ingå på denna sak.

På hvad som yttrades från västgötabänken har jag ingenting att svara utöfver hvad jag i mitt förra anförande yttrat, då däruti i själfva verket torde finnas svaret på allt det, som har något fog för sig i denna talares motivering af hans ogillande.

Till sist ett ord med anledning af talarens på stockholmsbänken yttrande. Jag är ense med honom därom, att det månända stundar en tid, då kyrkan icke får ens det inflytande som hon ännu har, trots detta för närvarande är mindre än hvad fallet var i flydda tider. Utskottet har ju själf sagt, att den allmänna kultur-

utvecklingen fört med sig en större mångfald af andlig lifs-
 åskådning.

En präst i våra dagar får vara beredd på, och det i ständigt stigande grad, allteftersom tiden skrider framåt, att icke blott gifva grundliga skäl för sin egen lifsåskådning, utan också att bemöta skiljaktiga lifsåskådningar på gemensam mark. Sådan hoppas jag nämligen alltid skall i de flesta fall finnas, ty endast under den förutsättningen är något fruktbart utbyte af tankar möjligt.

Att åter de sociala rörelser, som samme talare omnämnde, icke skulle kunna rymmas »inom en reformerad kyrkas ram», med de anspråk, som i sådant hänseende skulle finnas vara berättigade, därom är jag af en olika tanke med honom. Visserligen hafva kyrkans tjänare icke att i första rummet direkt syssla med de sociala frågorna; men jag är icke desto mindre viss på, att dessa frågor icke få skjutas åt sidan af den, som i våra dagar skall fylla en prästerlig tjänst på tidsenligt sätt, och detta tror jag allt mer och mer blifva fallet. Det, som dock alltid måste i främsta rummet taga prästens uppmärksamhet i anspråk, det är och förblifver det andliga livvets dyra frågor; och i samma mån, som han kan tjäna med att i det hänseendet hjälpa fram sina medmänniskor till inre frid och kraft, i enlighet med hvad han inom sig själf genomlevvat, i samma mån tror jag också, att han säkrast och bäst främjar den sociala utvecklingens sanna mål.

Jag har, herr talman, ingenting vidare att tillägga utom ett tacksamt erkännande, att alla, som här uppträdt, synas hafva varit ense därom, att den nu väckta motionen icke har kunnat leda till något annat slut, än det hvartill utskottet kommit.

Vidare anfördes ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bevillnings-
 utskottets betänkande n:o 25, i anledning af Kungl. Maj:ts propo-
 sition angående tullfrihet för omalen majs, äfvensom i sammanhang
 med nämnda proposition väckt motion.

Under åberopande i tillämpliga delar af det vid Kungl. Maj:ts
 proposition, n:o 22, angående förändrad lydelse af vissa paragrafer i
 gällande brännvinstillverkningsförordning, fogade utdrag af statsråds-
 protokollet öfver finansärenden den 23 januari innevarande år, hade
 Kungl. Maj:t uti en till utskottet remitterad proposition, n:o 21,
 föreslagit Riksdagen att besluta sådan ändring i gällande tulltaxa,
 att rubriken omalen majs förklarades tullfri, samt att berörda änd-
 ring skulle lända till efterrättelse från och med den dag, som,
 efter det Riksdagen fattat beslut i ämnet, af Kungl. Maj:t kun-
 gjordes.

*Ang. utredning
 af orsakerna
 till rådande
 prästbrist,
 (Forts.)*

*Ang. tullfrihet
 för omalen
 majs.*

Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)

Härjämte hade till bevillningsutskottet hänvisats en inom Andra Kammaren med anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition väckt motion, n:o 127, af herr *P. Nilsson* i Bonarp; hvori föreslagits,

att Riksdagen i händelse af majstullens borttagande eller sänkande ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla:

att Kungl. Maj:t i eller såsom tillägg till ett blifvande förslag till maltskatt täcktes föreslå Riksdagen en särskild tilläggsafgift för öl, tillverkad i statskontrollerade bryggerier, där majs i större eller mindre mängd användes;

att Kungl. Maj:t ville redan för denna Riksdag framlägga ett lagförslag om förbud för användande af majs till stärkelsefabrikationen; samt

att Kungl. Maj:t likaledes till denna Riksdag ville inkomma med ett förslag, att mjöl, framställt af hvete, råg eller korn i förening med majs, endast måtte få försäljas i säckar af särskild färg och tydligt stämplade med ordet: »majsmjöl», samt att bröd, bakadt af mjöl i hvilket inginge majs, endast måtte få säljas i en viss, säregen form och förses med tydlig stämpel: »majsbröd».

Utskottet hemställde dock:

1:o att Kungl. Maj:ts förevarande proposition om tullfrihet för omalen majs icke måtte af Riksdagen bifallas;

2:o att, vid bifall till hvad utskottet under 1:o) hemställt, Kungl. Maj:ts förslag om tiden för tullfrihetens trädande i kraft måtte anses hafva förfallit; samt

3:o att herr Nilssons ifrågavarande motion måtte anses besvarad genom hvad utskottet under 1:o) hemställt.

Vid betänkandet hade fogats reservationer:

af herrar *Bromée* i Billsta, *Jansson* i Krakerud, *Ericsson* i Ofvanmyra, *Brodin*, *Almqvist*, *Beckman*, *Pantzarhielm*, *Höjer* och *Åkerlund*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa:

1:o att Riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, måtte besluta, att artikeln majs, omalen, skulle vara tullfri, samt att i följd häraf de i nu gällande tulltaxa förekommande rubrikerna n:is 584 och 585 skulle erhålla följande förändrade lydelse:

Spannmål:

omalen:

- a) råg, hvete, korn samt
ärter och bönor . . . 100 kilogram 3: 70
- b) hafre, majs och vicker — *fria.*

2:o) att, vid bifall till hvad utskottet under 1:o) hemställt, Riksdagen tillika ville besluta, att sagda tullfrihet förklarades skola inträda från och med dag, som af Kungl. Maj:t kungjordes; samt

Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)

3:o) att Riksdagen, i anledning af herr Nilssons ifrågavarande motion, måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och på hvad sätt tillfredsställande kontroll i det af motionären angifna syfte vid försäljning af mjöl, framställt af hvete, råg eller korn i förening med majs, samt bröd bakadt af mjöl, i hvilket majs inginge, lämpligen borde anordnas, samt, så fort ske kunde, till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill en dylik utredning måtte föränleda; och

af herr *Lindblad*, som föreslagit, att Riksdagen i skrifvelse till Konungen behagade anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning, huruvida icke ofvanberörda med majsens tullfria införsel för jordbruksändamål förbundna olägenheter skulle kunna på ett fullt verksamt sätt undanröjas och dess användning för tekniska behof så regleras, att konkurrensen med den inom landet producerade, genom tull skyddade spannumålen i möjligaste mån minskades, och därefter till Riksdagen inkomma med de förslag, som af utredningen kunde föränledas.

Efter det utskottets hemställan i *punkterna 1 och 2* blifvit uppläst, yttrade

Herr Beckman: Herr talman, mina herrar! I denna i flere hänseenden viktiga fråga hafva samtliga utskottets ledamöter från denna kammare reserverat sig. Vi hafva icke kunnat gå in på första-kammare-halfvans inom utskottet uppfattning, att man borde afslå den kungl. propositionen. Här råder sålunda det icke vanliga förhållandet, att både protektionister och de, som pläga benämnas frihandlare, enat sig om att samtliga reservera sig mot utskottets protektionistiska betänkande i en ganska viktig tullfråga.

Emellertid hafva vi, såsom kammaren finner, icke kunnat samtliga ena oss om en gemensam reservation. En af de ärade utskottsledamöterna har afgifvit sin särskilda reservation. Han har däri såsom sin mening uttalat, att med hela denna fråga om majstullens afskaffande borde anstå, till dess åtskilliga af honom förordade utredningar hade ägt rum.

Jag vill då genast påpeka, att om denna kammare skulle antaga den reservationen, har naturligtvis saken helt och hållit förfallit. Ty Första Kammaren lär väl aldrig, föreställer jag mig, skänka den reservationen sitt bifall. Om man således icke vill ett maskeradt afslag — som jag visst icke vill tro, att den ärade reservanten på något sätt afsett — om man verkligen vill, att något åtgöres i saken, måste man sluta sig till den reservation, som fram-

Ang. tullfrihet för omålen majs. lagts af de öfriga nio reservanterna, protektionistiska såväl som frihandelsvänliga.

(Forts.)

I deras reservation förekomma emellertid utöfver det tillstyrkande af majstullens afskaffande, som är själfva hufvudpunkten, äfven vissa uttalanden rörande skrifvelseförslag, som böra aflåtas rörande åtskilliga med majsens tullfrihet sammanhängande åtgärder. Det kan måhända förefalla egendomligt, att vi reservanter så nära sammanknutit dem med vårt hufvudförslag. Men detta har en ganska naturlig orsak. Redan i de kungl. propositionerna häfdas af Kungl. Maj:t — likaväl som af alla, som tänka sig in i tullpolitiska frågor öfver hufvud — den grundsatsen, att, om man vidtager någon förändring i tullpolitiskt afseende, det må vara påläggande eller upphäfvande af tull på någon viss artikel, bör man noga tillse, att man icke därigenom rubbar näringslifvet på andra närliggande områden. Man måste tillse, att icke verkningar inträda, som kunna skada den normala utvecklingen af näringsförhållandena, sådana de för ögonblicket gestalta sig. Man må ha hvilken tanke som helst om lämpligheten eller olämpligheten i och för sig af vare sig en tull-sats påläggande eller dess afskaffande, måste man dock alltid fasthålla äfven denna synpunkt. Det är den uppfattningen, som gjort, att Kungl. Maj:t oupplösligt förbundit sitt förslag om majstullens afskaffande med vissa skyddsåtgärder för att icke den råvara, som nu i väsentlig del användes för brännvinsbränning, skall genom tullfri majs undanrängas från den plats den nu intager. Man må hysa den förhoppning, som jag inom parentes sagdt har, att brännvinsbränningen en gång skall förändras därhän, att dess hufvudsakliga, ja dess enda syfte blir, att sprit tillverkas för tekniskt ändamål — i hvilken riktning man med stora steg går t. ex. i Tyskland — eller man må hysa någon annan från min afvikande uppfattning, så måste man dock i närvarande stund för sig själf erkänna, att en del af vårt jordbruk faktiskt är baserad på afsättning af potatis för sprittillverkning. Och därför har Kungl. Maj:t ansett sig böra med hvarandra oupplösligt sammanbinda förslag rörande tullfrihet för majs med förslag om höjd afgift å s. k. majsbrännvin m. m. Nu ha emellertid ur alldeles enahanda synpunkt framkommit äfven andra betänkligheter och därmed sammanhängande önskningsmål för det fall, att majstullen skulle afskaffas.

I en motion af herr Per Nilsson i Bonarp har t. ex. framställt det önskningsmålet, att icke majs, i händelse den komme att användas såsom blandning med annan brödsäd, skulle kunna, så att säga, ovetandes påtrugas en allmänhet, som icke anade hvad den köpte. Det är ett mycket naturligt önskningsmål. Eller fordrar icke hvem som helst att verkligen få den vara, som man tror sig köpa? Det har sagts, att man redan genom nuvarande lagbestämmelser, som föreskrifva, att mängdt icke får säljas för omängdt, skulle ha skydd i det afseendet. Men jag tviflar dock på att, om man exempelvis begär att få köpa någon viss sorts bröd,

t. ex. ett franskt bröd, och säljaren icke säger vidare än att det är ett franskt bröd, detta förfarande skulle, äfven om majs funnes inblandad i brödet, kunna leda till straff för säljaren. Man bör således trygga allmänheten, så att den må veta hvad den verkligen köper. Och därför ha vi ansett oss böra anhålla om utredning i det syftet. Äfven en annan jordbrukets binäring är så sammanknuten med potatisodlingen, att vi ansett den vara af beskaffenhet, att man bör ingå med begäran om utredning om och i hvad afseende den kan behöfva skydd, i händelse majsens frigifves. Det är stärkelsehandteringen.

*Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)*

Slutligen har af en motionär framburits ett ytterligare önskningsmål, nämligen att om brännvin brännes af produkter af majs, såsom gråstärkelse och dylikt, dessa skola falla under samma bestämmelser som den af Kungl. Maj:t föreslagna höjningen af skatten för s. k. majsbrännvin.

Alla dessa önskningsmål ha vi ansett oss böra i vår reservation framlägga under den form, att vi hemställt, att Riksdagen måtte besluta skrivelser till Kungl. Maj:t med begäran om utredning af dessa frågor och framläggande för Riksdagen af de förslag, som af utredningen kunna synas påkallade.

Nu kan man ju anmärka, att då jag nyss på det bestämdaste motsatte mig, att kammaren skulle besluta sig för ett skrivelseförslag, sådant som det af herr Lindblad framlagda, det förefaller egendomligt att yrka, att kammaren bör bifalla de skrivelseförslag vi begära. Men förhållandet är ju här ett helt annat. Om herr Lindblads skrivelseförslag bifölles, skulle därigenom hela saken undanskjutas. Vår reservation förutsätter däremot, att majstullens afskaffande skall af denna kammare bifallas och frågan således bringas under gemensam votering. Ett bestämdt steg skall sålunda tagas i hufvudfrågan. Därjämte har genom bifall till skrivelseförslagen ett uttalande gjorts, som jag föreställer mig skall komma att af regeringen behjertas. Naturligtvis kan man, såsom förut erinrats, icke vänta, att dessa skrivelseförslag skola vinna Första Kammarens bifall. Men målet torde kunna vinnas, därest de blott, såsom jag hoppas, bifallas af denna kammare. Jag tillåter mig nämligen till herr finansministern, hvilken torde vara den som efter samråd med jordbruksministern skulle komma att företaga den af reservanterna åsyftade utredningen, rikta den frågan, om man icke kan förvänta att regeringen, i händelse majstullens afskaffande af Riksdagen beslutes, kommer att, äfven om någon skrivelse till följd af olika beslut i de båda kamrarna icke kommer att afgå, utan endast önskemål uttalats af denna kammare, taga denna fråga om hand och för Riksdagen framlägga de förslag, som af en blifvande utredning kunna finnas påkallade. Jag föreställer mig nästan, att detta ligger i sakens natur; men jag skulle vara synnerligen tacksam, om här från regeringsbanken lemnades en försäkran om att denna min uppfattning är riktig.

Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)

Jag öfvergår nu till att yttra något i själfva majstullsfrågan. Jag gör det med en viss tvekan; jag erinrar mig nämligen, hurusom en högt ärad och mycket inflytelserik ledamot af denna kammare vid ett föregående tillfälle, då en jordbrukstull diskuterades, ironiskt yttrat: Ja, vid dessa debatter, då komma alltid de herrar, som icke själfva äro jordbrukare, och lära oss jordbrukare så ofantligt mycket. Majstullen är ju en fråga, som rör landtmännen, och man kan således säga, att när någon, som icke själf är praktisk jordbrukare, talar om denna sak, går han in på ett område, där han icke har giltigt omdöme. Jag skulle kanske erkänna detta sätt att se, om icke jag i fråga om den produkt, det här gäller, verkliga förhållandet vore, att erfarenheten, hvad Sverige beträffar, ännu är en lånad erfarenhet, lånad ifrån andra länder. Äfven landtmannen nödgas — då han ju här själf saknar den praktiska erfarenheten — bygga på hvad som i andra länders litteratur meddelas rörande det praktiska resultatet af majsens användande såsom foderämne m. m. Och man kan sålunda anse sig i någon mån jämförd, då man ju faktiskt öser ur samma källor som de, hvilka i fråga om denna sak ha jordbrukarens särskilda uppfattning, den må nu gå i den ena eller den andra riktningen.

Men dessutom finnes en annan sida af saken, som det må vara mig tillåtet att utan hvarje ursäkt beröra, nämligen de allmänna statsekonomiska och finansiella förhållanden, som äro förknippade med denna fråga. Om dem kan man naturligtvis bilda sig ett omdöme utan att behöfva vara praktisk jordbrukare.

Jag ber således att nu få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för belysning af ett och annat, som beröres i utskottets betänkande.

På 22 sidan af detta betänkande förekommer ett uttalande, som förefaller mig i hög grad egendomligt och temligen lättvindigt. Där finnes, som herrarne se, en tabell öfver införsel och utförsel af fläsk. Denna tabell utvisar, att under det att införseln under åren 1898—1901 stod ungefär på samma punkt, minskades helt plötsligt under år 1902 denna import till hälften. Under samma tid visade utförseln i allmänhet nedåtgående, men 1902 en något uppåtgående tendens. Hvad drager nu utskottet för slutsats af dessa förhållanden? Det tyckes, som om utskottet hämtat sin uppfattning ur en liten skrift — jag går, som herrarna se, genast till böckerna — en skrift från Sveriges agrarförbunds årsmöte. Där yttras, att »förra året visar en nedgång i importöfverskottet af fläsk från 9 å 10 millioner kilogram till fem millioner kilogram. Jordbruksministerns uppgift» — som äfven finnes anförd i statsrådsprotokollet — »omfattar ej 1902, men hans resonemang», nämligen att svinafveln icke gått så framåt som den borde — »kullkastas af svinafvelns glädjande utveckling under år 1902.» Utskottet går i agrarförbundets fotspår och säger: »Att döma af dessa siffror synes den inhemska svinafveln särskildt under år 1902 hafva varit stadd i en glädjande ut-

veckling.» Man frågar sig ovillkorligen: Har svinafveln också under de närmast föregående åren, och icke blott 1902, varit stadd i en glädjande utveckling, när utförseln oupphörligt nedgått? Nej svarar utskottet måhända, det är icke *före* utan uteslutande *under* år 1902, som den varit stadd i en glädjande utveckling. Men hjälper väl detta saken? Hur förhåller det sig med den slutsats, som utskottet dragit af siffrorna för ett enda år? Hvarpå beror det, att importen i så hög grad nedgått? Jo, det beror på helt andra omständigheter, än att produktionen af fläsk skulle så enormt ha tilltagit under ett års tid. Hur kan man föreställa sig, att den alldeles plötsligt skulle förändrat icke blott import- utan äfven export-siffrorna. Förhållandet är det, att i Amerika har tillgången på fläsk varit ofantligt mycket mindre än under föregående år. Den är, enligt de uppgifter jag här håller i min hand, äfven i år jämförelsevis mycket svag, och priset har i hög grad stigit. Priset på amerikanskt fläsk uppgick 1900 till 56 öre per kilogram utan tull, steg 1901 till 74 öre och 1902 till 81 öre, och nu står det till 93 öre utan tull, med tull blir det således 1 krona 13 öre. Vid sådana fläskpris måste importörerna vara mycket försiktiga. De veta icke, om de kunna afyttra varan, och faktum är, att de, som importera något, icke våga att under nuvarande finansiella förhållanden i Sverige utlämna fläsk på kredit annat än till sådana, om hvilkas betalningskraft de äro fullständigt öfvertygade. Det är således säkerligen en helt annan orsak till den nedåtgående importen än utskottet antager. Huru kan det då vara med utförseln? Ja, i fråga om utförseln är det svårare att med visshet säga något, men sannolikt är, att just därför att priset, såsom jag nyss nämnde, stigit ofantligt i utlandet, så blir eggelsen att dit exportera fläsk större än förut varit fallet. Emellertid förnekar jag därmed visst icke, att det är möjligt att svinafveln gått mycket framåt under senare år. Jag säger endast, att man icke får draga den slutsatsen af dessa siffror, att rent af en stor omhvälfning ägt rum.

Jag öfvergår nu till en annan uppgift, som utskottet också hämtat ur en tryckt skrift, denna gång en skrift från ett land, hvarest man har mycket stor erfarenhet på majsutfödringens område, nämligen Danmark, där man i medeltal de senare åren importerat ända till 400 millioner kilogram majs. Det är det stycket, som handlar om äggproduktionen. Där bestrider utskottet också hvad chefen för jordbruksdepartementet framhållit och säger: »Utskottet vågar bestrida, att för sådant ändamål — äggproduktionen — »majs äger den betydelse såsom foderämne, som af chefen för jordbruksdepartementet framhålles.»

Sedermera citeras en på föranstaltande af det kungl. danska landthushållningssällskapet utgifven bok med titel »Hönsegaarden, Veiledning i Fjerkræavl og Æggehandel», däri omförmåles ett försök, hvarvid två lika stora flockar höns under i öfrigt lika förhållanden utfodrats, den ena flocken med starkt ägghvitehaltiga

Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)

Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)

foderämnen och den andra hufvudsakligen med majs. Resultatet blef, såsom det alldeles riktigt återgifves, en betydligt större äggproduktion hos den flock, som utfodrats med ägghvitehaltigt foder, än hos den andra flocken. Men om man nu fortsätter att läsa några rader längre fram i samma bok, finner man följande: »Äggen af den första flocken» — den, som utfodrades med starkt ägghvithaltig föda — »hade en obehaglig lukt och smak, vattmig ägghvita, liten äggula och skör hinna kring gulan, hvilken hinna efter några veckors förlopp mörknade.» Äggen (de få) efter majsfodrade höns »hade en fin smak, naturlig lukt, normal ägghvita, särdeles stor, fet och mörkgul äggula med en stark hinna» o. s. v. Nu ser jag en högt ärad representant på skånebänken, som icke kan hålla sig från att småle åt att jag återgifver detta. Han tror kanske, att jag därpå tänker draga den slutsatsen, att det skulle vara lämpligt att på det sättet utfodra höns, att man endast gäfvade dem majs. Nej, det kommer jag visst icke att göra. Jag påstod blott, att om äggen i det ena af de anförda fallen voro många, men usla, och i det andra fallet få, men goda, så är det högst sannolikt, att sanningen ligger i midten: det är en rätt blandning, som bör förekomma. Icke har chefen för jordbruksdepartementet menat annat än just detta. Han har velat uttala, att på ett förnuftigt sätt blandad — ty hvilket näringsämne som helst, som gifves ensidigt, medför ensidiga följder — har majsen den stora betydelse som foderämne för äggproduktionen, som han framhållit. Just detta och icke något annat är det, som han velat påstå. Slutsatsen är, att utskottet saknat all rättighet att så hastigt utdöma chefsens för jordbruksdepartementet åsikt endast på grund af ett citat, som i dess betänkande ofullständigt återgifvits.

Bland de olägenheter, som majsimporten skulle medföra, har framhållits, att den skulle komma att användas i stor mängd vid ölbrygd och tillverkning af svagdricka. Hvad ölbrygd beträffar torde efter all sannolikhet Kungl. Maj:ts proposition om maltskatt komma att antagas, och enligt den få de skattepliktiga bryggerierna — de som brygga öl — icke rättighet att använda majs. Återstår då hvad som kan användas till »skattefritt öl», d. v. s. svagdricka. Härvidlag skall jag också bedja att få gå till böcker, hvilka äro mina såväl som utskottets auktoriteter. Utskottet omnämner, att för skattefritt öl har i Danmark under tillverkningsåret 1901—1902 användts 1,500,000 kilogram majs. Det är en alldeles riktig siffra. Men det kan vara intressant att få en jämförelse, huru den ställer sig i förhållande till hvad som användts föregående tillverkningsår. Man finner en dylik uppgift, om man fortsätter att studera den officiella tabellen. Den utvisar en högst betydande minskning i användningen af majs till skattefritt öl, nämligen ungefär 500,000 kilogram ($\frac{1}{4}$ af förut använda 2,000,000 kilogram). Om man jämför dessa siffror med den kvantitet kornmalt, som användts, finner man, att det användts icke mindre än 15,2 millioner kilogram kornmalt.

Häraf synes majsen i förhållande till kornmaltet icke användas i så synnerligen stor utsträckning. Emellertid anser utskottet det icke osannolikt, att majs kommer att användas i stor skala för tillverkning af svagdricka. Vi reservanter hafva försiktigtvis icke gått längre än att säga, att det förefaller oss ovisst, huruvida den kommer att i större utsträckning användas.

*Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts)*

Detta är några få punkter, som jag velat draga fram för att visa, huru man kan använda källor på tämligen olika sätt. —

En särskild punkt i reservationen torde jag böra något belysa. Det är den, som rör den handelspolitiska sidan af saken.

Reservanterna säga därom: det må slutligen påpekas, »att det i synnerhet i vissa delar af vårt land kan vara för våra jordbrukare fördelaktigt att vid högt exportvärde för hafre exportera en del af hafreskörden och i stället importera majs, som vid tullfrihet blir afsevärdt billigare, framför allt då, såsom man torde kunna antaga, de senaste årens exceptionellt höga pris återgå till en lägre nivå».

Förhållandet är nämligen, att, såsom vi alla kunna se af de meddelade tabellerna, majsen under de senare åren stått alldeles ovanligt högt. Detta synes hafva berott på att af två föregående skördar i Amerika, 1900 och 1901 års skördar, den ena var mycket medelmåttig och den andra ytterst svag. Om de uppgifter äro riktiga, som jag inhämtat, har majsmarknaden trots den ypperliga skörden förra året icke ännu hunnit återhämta sig. De exceptionellt höga prisen anses vara beroende på de omnämnda, förut rådande abnorma skördeförhållandena.

Jag behöfver icke för dem af herrarne, som äro jordbrukare, erinra om, huru mycket majsen, då den står i sitt normala pris, är billigare än stråssäd, och jag behöfver icke påpeka, att det för Sveriges handelsbalans vore synnerligen fördelaktigt, om man i någon mån kunde återgå till att importera den billigare majsen och här använda densamma samt exportera den dyrare hafren. Det framgår ju både af praktisk erfarenhet och af den jämförande analys, vi reservanter meddelat, att majsen är ett synnerligen godt, näringsrikt, till olika ändamål användbart foderämne. Man har visserligen påstått, att majsen icke skulle kunna ersätta hafren vid utfodring af hästar. Det är så till vida riktigt, som den icke kan helt och hållet ersätta hafren, men det har af talrika erfarenheter bevisats, att man särdeles för dragare, som hafva tyngre arbete, kan använda majs med synnerligen stor fördel och till stor utsträckning i stället för hafre. Härpå har jag hört exempel anföras äfven af personer från vår sydligaste provins, Skåne, hvilka på sina egna hästar gjort detta experiment. I utlandet hafva sådana noga kontrollerade försök gjorts i mycket stor skala. Särskildt vid de stora spårvägsbolagen i Paris och Wien, där man funnit det vara en väsentlig besparing att blanda upp fodret med majs.

Ännu en enda sak ber jag få något beröra. Det är den föreställningen, att majsen skulle kunna i väsentlig mån komma att

Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)

användas som brödföda. Jag tror nu icke, att de, som oroa sig för att detta skulle kunna ske, egentligen ha något skäl till oro. Jag frågar mig nämligen: hvarför har man icke då redan nu, då majsen står så mycket billigare än brödsäden, inblandat densamma? Säkerligen därför att risken för den kvarnägare, som inblandar majs utan att öppet erkänna det, är alldeles för stor, för att den, som är något öm om sitt eget anseende och om sin affär, skulle våga att göra det. Ryktet skulle sannolikt snart sprida sig. Jag tror icke heller, att man framdeles kan göra någon väsentlig inblandning, utan att allmänheten får veta af det. Huruvida det skall komma att äga rum, beror för öfrigt mycket på smaken, och det torde icke lyckas att inblanda majs i väsentlig mån, utan att det svenska folket med den smak, som det ärft och förvärfvt, skulle draga sig för att godtaga en sådan vara. Dessutom vet man ju — det vet åtminstone hvar och en, som varit i Amerika — att om majs inblandas i större skala, blir brödet snart mycket hårdt och spricker sönder. Det håller sig alls icke lika bra som annat bröd, bakadt af hvete eller råg. Redan på denna grund tror jag icke, att farhågan, att majsen skulle nedrycka sädesprisen här i landet, är i ringaste mån befogad. Äfven om något majs skulle importeras till brödföda, behöfver jag endast erinra om, hvad chefen för jordbruksdepartementet framhållit, nämligen att detta, då införselöfverskottet af brödsäd är så stort och då varans pris bestämmes af priset på världsmarknaden, icke kan komma att öfva nämnvärdt inflytande på priset på brödsäd i vårt eget land.

Efter hvad jag nu yttrat lämnar jag ordet till de praktiska jordbrukarne. Man erkänner ju allmänt, äfven bland de jordbrukare, som äro motståndare mot majsens tullfrihet, att den är ett godt foderämne. Man kan icke neka, att den är ett foderämne, af hvilket man, därest den tullfritt får införas, kan hafva stor fördel på många trakter i vårt land, helst som fraktkostnaden blir jämförelsevis obetydlig, tack vare vårt lands långsträckta kuster och jämförelsevis korta järnvägsförbindelser till importhamn, och tack vare de många vattendragen, genom hvilka stora delar af det inre landet är sjöledes förbundet med hafvet. Nästan alla praktiska jordbrukare, äfven våra motståndare, tror jag numera erkänna, att om icke majsens tullfrihet enligt deras åsikt vore förbunden med andra olägenheter, skulle det vara lyckligt, om man hade tillgång till detta billiga foderämne öfverallt, där det kan behöfvas. Men dessa »olägenheter» skulle ju genom vårt förslag undanröjas.

På grund af hvad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition och reservanternas förslag i den föredragna punkten.

Med herr Beckman förenade sig herrar *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Ström* i Transtrand, *Olsson* i See, *Broomé* i Bärslöf, *Nyström*, *Moll*, *Johansson* i Öija, *Wallis*, *Hedlund* och *Biesèrt*.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Meyer: Herr talman! Jag har begärt ordet nu endast för att svara på en fråga, som den siste ärade talaren framställde till mig, den frågan nämligen, huru regeringen skulle komma att ställa sig, ifall majstullen blefve af Riksdagen afskaffad, men endast denna kammare bifölle reservanternas förslag i fråga om aflåtande af skrifvelse med anledning af vissa motioner, som här blifvit väckta. Jag skall därpå be att få svara, att under de utaf den sista ärade talaren angifna förutsättningar, d. v. s. att majstullen blir af Riksdagen borttagen och denna kammare för sin del besluter att biträda reservanternas förslag till skrifvelse, skall jag göra allt, hvad på mig beror, för att denna kammares sålunda uttalade önskan så snabbt och så långt som möjligt skall blifva uppfylld.

*Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)*

Herr Åkerlund: Herr talman! Såsom synes af utskottets betänkande, har jag ej kunnat biträda utskottets förslag, utan har för min del slutit mig till den af herr Bromée m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservationen. Den, som aldrig så litet försökt sätta sig in i, hvilka åtgärder behöfva vidtagas för att höja vårt jordbruk, icke allenast i de södra och lyckligare lottade delarna af vårt land, utan äfven i de delar, som hafva sämre jordmån och sämre klimat, har säkerligen kommit till den åsikten, att en blomstrande ladugårdsskötsel är det förnämsta man har att därvid söka åstadkomma och att en sådan icke kan drifvas med än så riklig stråfoderstillgång, därest kraftfoder saknas. Det är ju så, att en del orter inom landet producera tillräckligt stråsäd till husbehof och måhända äfven till afsalu, men största delen af det jordbrukande Sverige producerar icke och kommer helt säkert aldrig att producera ens tillräckligt med sådan till utfodring af de kreatur, hvilka nu finnas och vid en högt uppdrifven foderodling skulle kunna underhållas. Därför anser jag, att *dessa* trakter också böra berättigas att på bästa och billigaste sätt erhålla äfven mindre kväfverikt kraftfoder, och jag håller före, att ifrågavarande bygder böra berättigas att äfven tullfritt importera sådant från hvilket håll som helst, såvida ej denna import konkurrerar med en stor produktion inom vårt fädernesland. Och så gör ej majs. Att import äfven af mindre kväfverika kraftfodermedel nu behöfves i synnerligt stor mängd och framdeles i vida större, det synes mig framgå däraf, att en städse ökad sådan af kli fortgått i vårt land. År 1892 — det var visserligen ett särskildt svårt år och importen därför något högre än annars — var importen i rundt tal 121 millioner kg. förutom allt affall efter importerade cirka 431 millioner kg. spannmål och ris. Detta visar bäst, att det redan nu behöfves en stor mängd äfven af sådant kraftfoder för att ladugårdsskötseln skall kunna utvecklas. Då man hyser den önskan, att landtbruket, synnerligast det mindre, skall gå framåt i hela vårt land, så får man ju, enligt min tanke, alldeles icke förhindra,

*Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)*

utan snarare uppmuntra denna import, i synnerhet under tider, då varan kan fås för billigt pris. Det är ej förhållandet nu, men det kan inträffa när som helst. Och icke duger det då att stå med tullbommar och hindra stora trakter att få in de foderämnen, de behöfva. De södra och mellersta delarne af landet få ju tullfritt taga in hvad de behöfva af kväfverikt foder.

Utskottet har påvisat, att tullfri import eger rum af en hel del foderämnen, däribland äfven sådana af majs, mer eller mindre förädlad. Ja, detta är ju också alldeles riktigt, och har jag hört från fullt tillförlitligt håll, att till vissa delar af vårt land importeras en hel del majsgröpe, uppblandadt med litet grand affall af foderkakor — huruvida detta är riktigt förenligt med tulltaxans bestämmelser, tillåter jag mig icke att bedöma — hvarför dessa trakter kanhända äro oberoende af importen utaf råmajs. Hvad säkert är, det är dock, att när man importerar förädlad vara, så är man utsatt för mycket mera fusk och bedrägeri, än om man importerar råvaran, som icke kan förfalskas. Och för öfrigt håller jag före, att förädlingen af främmande råvaror väl i främsta rummet bör förbehållas den svenska industrien.

Man har i fråga om denna tulls afskaffande sökt påvisa, att detta skulle vålla en mängd olägenheter. Därjämte har man försökt påvisa, att majsens fodervärde är synnerligen ringa. Men i reservationen finnes intaget ett uttalande af en på detta område framstående vetenskapsman, hvilket till fullo ådagalägger, att majsens fodervärde är ungefär lika med hafrens. Och då priset å majs många gånger gått ned ända till 7 kronor per 100 kilogram, medan hafren kostar 9 à 10 kronor, så vore det väl besynnerligt, om man icke skulle få taga in den billigare varan. Man har också sökt påvisa, att Danmarks jordbrukare under senare tider minskat förbrukningen af majs därför, att de fattat misstro till densamma. Men inom bevillningsutskottet upplystes — jag ber om ursäkt, att jag tager fram en liten interiör därifrån — att Danmark i stället för att under nu rådande höga prisförhållande importera majs införde tullfritt ryskt korn. Ja, vilja herrarne beträda den vägen och styra om, att vi få taga in ryskt korn tullfritt, då detta är billigare än majs, så tror jag icke, att vi skulle hafva någonting att erinra mot det. Dit vill dock jag icke gå och säkerligen icke herrarne heller. Att danskarne handlat på det sättet, som de gjort, det visar bara, att de förstå att skaffa sig de billigaste och bästa foderämnen, som stå till buds på världsmarknaden. Men det göra icke vi.

Hvad brännvinsbränningen beträffar, har genom hvad som föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition förekommit, att missbruk af majs vid densamma kan förekomma.

Angående inblandningen af majs i mjöl har herr Beckman nyss berört den saken. Och jag för min del är öfvertygad, att det går lika bra att förekomma olägenheterna härvidlag som t. ex. vid

margarinberedningen. För öfrigt är det nog så med mjölet, att den, som säljer detsamma, icke har mera rätt att sälja mängdt för omängdt än hvarje annan människa. Och att upptäcka inblandning af majs i mjöl lærer icke vara så förskräckligt svårt, om man verkligen *vill* se majsen.

Ang. tullfrihet
för omlagen
majs.
(Forts.)

Hvad öltillverkningen beträffar, har Kungl. Maj:t i sin proposition ombesörjt, att någon användning af majs för densamma icke kan komma i fråga.

Vidkommande därefter stärkelse, hafva vi föreslagit en skrifvelse till Kungl. Maj:t, och vi hafva hört, att herr finansministern nyss förklarade, att han skall göra hvad möjligt är, för att tillmötesgå alla berättigade önskingar på detta område.

Sedan ha vi en mycket svag punkt, som talar starkt mot majsens tullfrihet, nämligen att den kommer att begagnas till svagdricka. Ja, för min del är jag visserligen öfvertygad därom, att de stora bryggerierna, åtminstone i de stora städerna, äro alltför rädda om sitt renommé för att icke begagna *något* malt till sitt svagdricka. Men jag vet med full visshet, att flera af de nu så populära svagdricksbryggerierna nog på ett eller annat ställe möjligen hafva en liten maltpåse, men icke kommer den i drickat, och därför kan det icke skada, om det kommer en smula majs dit i stället.

Vidare har man invändt, att om majsen blef tullfri, skulle i närheten af städerna å vår södra och västra kust komma att idkas svinuppfödning med majs i stor skala. Ja, jag begriper icke riktigt, huru detta stämmer öfverens med hvad man nyss förut sagt, nämligen att fläsk efter majsutfodring blir så dåligt, att folk icke vill ha sådant, åtminstone icke i våra städer och de sydliga delarna af landet. Det skulle möjligen kunna täfla med det amerikanska fläsket, och det vore väl ingen sorg, om vi kunde minska importen af detta och i stället bibehålla produktionen för vårt eget land. Skulle svinuppfödning koncentreras i närheten af importhamnar, skulle man, för att få en hygglig vara, blifva tvungen att från landsbygden införskaffa en hel mängd mejeriaffall och dylikt, men transportkostnaderna skulle nog omöjliggöra detta. Och för öfrigt torde ej erfarenheten från vårt grannland Danmark visa, att så blifvit fallet som man sökt framhålla.

Vidare har man sagt, att statens inkomster skulle komma att sjunka så kolossalt genom borttagandet af denna tull. Men det lærer nog icke vara på det sättet. Ty åtminstone beträffande den majs, som kommer att användas vid brännerierna, har ju Kungl. Maj:t i sin proposition föreslagit, att en skatt af 5 öre per liter majsbrännvin skulle erläggas utöfver hvad som eljest utgår, hvar till kommer, att Kungl. Maj:t föreslagit en ytterligare skatt af 5 öre per liter potatisbrännvin. Och då böra väl statens inkomster åtminstone icke sjunka. Att staten tager skatt af råvaror, som

Ang. tullfrihet för omalen majs. (Forts.) jordbrukarne i vårt land behöfva, kan ej vara riktigt, när dessa råvaror icke produceras i stor utsträckning inom landet.

Herr Beckman påvisade alldeles nyss, hvarföre vi reserverar föreslagit en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huru man skall kunna tillmötesgå den af herr Nilsson i Bonarp väckta motionen, så att därpå behöfver jag icke inlåta mig. Jag är emellertid alldeles öfvertygad om att regeringen därvidlag nog kommer att se till, hvad som kan och bör göras.

Herr Lindblad har ju reserverat sig — det påvisades också utaf herr Beckman. I likhet med herr Beckman tror jag visserligen icke, att herr Lindblad genom sin reservation har afsikt att spela någon liten Brask — men nog står det en ful gubbe bakom, ty det är alldeles riktigt, såsom herr Beckman sade, att blir icke frågan afgjord i denna kammare på det sättet, att den blir underkastad gemensam votering, kan man vara öfvertygad, att regeringen ej är så synnerligt mån om att komma fram med frågan igen. Jag hoppas emellertid, att denna kammare tager reservationen, sedan må det gå huru det vill i den gemensamma voteringen.

Ja, man har sagt, mina herrar, att denna majstull är en hörnsten för det protektionistiska systemet, och att med denna tull står eller faller detsamma. Jag säger för min del, så protektionist jag än är, att är systemet så dåligt, att det faller därför, att man tager bort denna tull, då lärer ingen kunna hindra det att ramla, och då lärer det icke stå till att hålla fast vid detsamma. Nej, mina herrar, det är visst ej majstullens borttagande som skall störta det protektionistiska systemet, utan den brist på moderation som råder och fortgången på den väg systemet nu är stadt, att så fort någon kommer och ropar efter höjda tullar, man genast är färdig att bevilja sådana, åtminstone från vår medkammarers sida — men däremot säger nej, då man önskar få in viktiga råvaror tullfria. Som sagdt, fortgår man på detta sätt, är jag öfvertygad om att inom kort det ena tiotusentalet efter det andra af de nu tullvänliga landtmännen och äfven af andra hellre skall afstå från den chimär för den ojämförligt största delen af det jordbrukande Sverige, som kallas jordbruksskydd, än att längre gå med på ett dylikt system, och på så sätt skall systemet nog ramla trots statens ökade inkomstkraf.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *von Schéele*, *Roos*, *Olsson* i Älfvalsåsen, *Reuterskiöld*, *Sandquist* och *Lindgren* i Islingby.

Herr Pehrsson i Åkarp: Herr talman! Den kungl. propositionen om majstullens afskaffande, sådan den vid innevarande riksdag föreligger, har för mig varit i hög grad tilltalande icke endast därigenom, att den enligt min åsikt på ett fullt lyckligt

sätt råder bot för majsens konkurrens vis å vis den inhemska potatisen såsom råmaterial för brännvinsbränningen, utan också därför att den dessutom gifvit en ytterligare handräckning åt potatisodlarna genom den högre beskattning, som är bestämd för brännvinsbränning af utländsk potatis. Jag trodde därför, att propositionen skulle vinna mycket allmän anslutning i båda kamrarna, ty det har ju, efter hvad jag kunnat finna, hufvudsakligen varit den olägenhet eller fara, som man väntade beträffande majsens konkurrens med den inhemska potatisen, som gjort, att man vid föregående tillfällen ställt sig afvisande mot majstullens afskaffande. Emellertid finner man nu meningarna vara mycket delade.

Jag vill icke i detalj gå in på de skäl, som utskottet framhåller för det slut, hvartill det kommit. De hafva förut och komma äfven efteråt att mera debatteras af reservanterna i utskottet eller dem, som närmare satt sig in i hithörande frågor. Jag vill endast påpeka ett förhållande, en sida af saken, som kanske blir en af de svåraste att kontrollera i det syfte, man önskade i skrifvelseförslaget — och vi hafva nu hört från statsrådsbänken, att det skall göras allt hvad göras kan för att uppfylla dessa önskningar — det är nämligen majsens användning såsom brödföda. Jag kan icke tro, att det skulle blifva så farligt med denna konkurrens gentemot råg och hvete. Utskottet säger, att det smakat på sådant bröd och att det icke kunnat märka inblandningen. Jag skulle önskat, att det smakat på brödet en dag senare eller till och med tredje dagen efter bakningen. Då skulle sannolikt en afsevärd skillnad framträd. Det har förekommit i Skåne för längre tid tillbaka, då det var stor prisskillnad mellan råg och korn och för allmänna behovet icke fanns tillräckligt med råg, att man använde kornblandad råg till bröd. Sådant kan väl gå för sig, och man kan icke heller därvid genom smaken känna skillnad, så länge brödet är färskt. Men det torkar ofantligt fort, så att man redan dagen därpå finner, att man icke är nöjd med denna blandning, och allmänheten använder den icke, så länge det finnes tillräckligt med råg. Nu veta vi, att majsen har samma egenskap att torka fort, så att det bröd, som kan säljas färskt, skall allmänheten vara belåten med, men icke då det gömmts någon tid. Det är således tydligt, att för allmänt behof och i synnerhet för landsorten kan icke majs användas i någon nämnvärd grad till brödföda.

Det är egentligen två saker, som jag vill påpeka till stöd för reservanternas förslag och som jag icke finner tillräckligt starkt framhållna i deras särskilda mening. För det första är det talet om att majsen, om den blir tullfri, kommer att trycka ned priserna på de öfriga sädesslagen. Det är ganska naturligt, att den kommer att göra så till en början. Men man får väl icke lof att bedöma saken efter nuvarande förhållanden. Det är väl icke meningen, att, om majsen blir tullfri, vi skola stå kvar på samma

*Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)*

Ang. tullfrihet
jör omalen
majs.
(Forts.)

ståndpunkt, så att vi icke behöfva mera fodermedel än förut, i hvilket fall den nog skulle trycka på de fodermedel, som i närvarande stund behöfva användas, utan hvad man afser och hvad jag tror kommer att äga rum är, att ladugårdsskötseln utvecklas och svinggödning kommer i användning i högre grad än nu, så att vi komma att behöfva betydliga massor af detta utmärkta fodermedel; och då skall detta icke komma att trycka så hårdt på de inhemska foderämnena.

Detta, att man icke får bedöma frågan efter de nuvarande förhållandena, är den ena af de saker, jag vill framhålla. Den andra är, hvilken stor betydelse denna fråga har för det mindre jordbruket. Vi hafva sett, huru regeringen lämnat en god handräkning för det lilla jordbrukets upplyftande genom studieresor för de mindre bemedlade, för husmän och små jordbrukare samt genom premier för sådana små jordbrukare. Äfven hushållningssällskapen göra hvad göras kan i det fallet. Och ingen kan bestrida, att ett intensivt jordbruk icke får byggas på försäljning af spannmål, utan måste byggas på förädling af denna spannmål. Kan man nu därjämte utvidga denna förädling genom att använda mera och billigare fodermedel och köpa sådana från andra håll, så är det naturligt, att detta i hög grad befrämjar jordbrukarens bästa och i främsta rummet de mindre jordbrukarnes bästa. Ty i närvarande stund kan väl icke den mindre jordbrukaren sälja något af sin spannmål, utan han får i stället köpa. Är det då tillika så, att han kan genom svinggödning eller annan ladugårdsskötsel eller i någon mån hönsskötsel vid sidan af sitt lilla jordbruk vinna en fördel, hvarför skall man icke då befrämja detta? Jag anser, att likasåväl som det har betydelse för de större jordbrukarne, har det så äfven i hög grad för de mindre. Och det är därför jag förordar bifall till den kungl. propositionen sådan den föreligger i den af herr Bromée med flere afgifna reservationen.

Herr Bromée i Billsta: Herr talman, mina herrar! Det har vid många föregående tillfällen talats, disputerats och diskuterats så mycket i denna fråga, att det kanske kan anses litet förmätet att ånyo säga något om densamma, synnerligast då de föregående talarne hafva rätt kraftigt utvecklats, huru majsens tullfrihet skulle kunna göra gagn i vårt land.

Motståndet mot majstullens borttagande har, åtminstone såvidt jag kan erinra mig, i denna kammare utgått från att majsen skulle kunna komma att tränga ut potatisodlingen och potatisens användning vid brännvinsbrännerier. Äfven om man varit allvarlig frihandlare, har man icke kunnat neka, att dessa farhågor kunnat hafva sina allvarliga skäl förut. Men nu äro de skälen borttagna genom Kungl. Maj:ts proposition därigenom, att det blir högre skatt på brännvin brändt af majs; då kan man vara öfvertygad om,

att majsens icke kan tränga ut potatisen och på det sättet göra skada åt jordbruket.

Man skulle också kunna medgifva, fastän man är frihandlare, att spannmålstullarna eller, såsom de kallas, skyddstullarna varit till gagn för de stora jordbrukarne. Det är gifvet, att om också varan icke stigit så pass som med tullens hela belopp, den i alla fall stigit något; och för dem, som producera mycket på sina stora egendomar och sälja mycket, har tullsatsen och den däraf föranledda prisstegringen varit af stor betydelse. Men då jag å min sida medgifvit detta, hoppas jag också, att man å andra sidan skall medgifva, att de små jordbrukarne i vårt land icke dragit samma nytta af detta skydd. Jag hoppas också, att det medgifves, att det är icke blott i de norra delarna af vårt land, som de små jordbrukarne befinna sig, utan äfven i södra och mellersta Sverige. Och då står det för mig klart, att öfvervägande delen af vårt lands jordbrukare icke kunnat draga den nytta af skydds- och spannmålstullarna, som varit afsedd, utan att de, som fått fördel däraf, utgöra ett fåtal.

Jag tror, att dessa påståenden svårligen kunna vederläggas. Och då man därtill vet, att det ofta på många håll i vårt land, särskildt i de nordliga delarna, blir missväxt på foder och stråsäd, måste man medgifva, att majsens såsom hjälp vid utfodringen skulle kunna spela en mycket stor roll för de små jordbrukarne. Det är från dessa synpunkter, som jag fortfarande likasom förut icke kan finna annat än att det är oberättigadt att motsätta sig tullafskrifningen, som blir till fördel för det ojämförligt stora antalet jordbrukare.

Af mina kamrater såsom reservanter i utskottet har redan framhållits tydligt och klart, huru majsens begagnande till utfodring åt våra kreatur är af stor vikt och sålunda jämväl af stor betydelse för jordbrukets utveckling. Därför skall jag, då ännu ingen yrkat bifall till utskottets förslag, icke upptaga tiden med att vidare orda därom, utan blott be att få instämma med mina medreservanter. Särskildt kan jag denna gång icke underlåta att uttala min glädje öfver att i en tullfråga sådan som denna få instämma med en protektionist, som nyss redogjort för huru orättfärdig denna tull är. Jag skall därför i korthet yrka bifall till Kungl. Majts proposition och vår reservation och afslag å utskottets betänkande.

Herrar *Hammarström* och *Broström* instämde häruti.

Herr Trolle: Herr talman, mina herrar! Efter de många och långa år, som denna fråga varit före i kammaren och som det ägnats uppmärksamhet åt densamma, kan jag mycket väl förstå, att det vore angenämast att icke resonera utan votera i frågan; men då det synes mig, som om här vore ganska mäktiga krafter

Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)

Ang. tullfrihet
för omlagen
majs.
(Forts.)

i rörelser för att söka bringa den kungl. propositionen på fall, så, äfven om jag icke har något nytt att anföra, må det ändå tillåtas mig att yttra några ord, då jag tillhör dem, som i den kungl. propositionen finna en önskan från regeringens sida att försona åtminstone en af de synder, som hvilat på vår tull-lagstiftning. Jag kan så mycket hellre taga till orda, som jag icke behöfver vara lång, då uti herrar Bromée's m. fl. reservation så väl motiverats den från utskottets majoritet afvikande uppfattningen. Det är endast ett par punkter jag vill beröra.

Först och främst ber jag att få konstatera, att hvar man än går i protektionistiska uttalanden mötes man öfverallt af den låt vara ofta underförstådda meningen, att majs som foderämne är synnerligen användbart. Ja, till och med om man rannsakar skrifterna från årets sammanträde med Sveriges agrarförbund, eller såsom det numera efter det bekanta nöddopet heter: Svenska Landtmannaförbundet, finner man, att äfven från det hållet fodervärdet i majs icke bestrides, äfven om man söker förringa betydelsen af hvad den praktiska erfarenheten, framför allt från Danmark, påvisat.

Man har sålunda sagt, att det är visserligen sant, att majsen är ett utmärkt ämne att göda svin med, men fläsket blir så dåligt, att knappast någon vill äta det. Jag har satt mig i förbindelse med danskar, som sagt, att detta helt simpelt är en lögn, och jag tror, att man kan skriva under det betyget, ty det är väl sant, att om man under den uppväxttid, som fordras för att ett svin skall uppnå en vikt af 100 kg., då det i allmänhet anses böra slaktas, uteslutande använder majs, så blir nog fläsket, såsom det heter, blött och oljigt, men om man använder majs som hufvudingrediensen i utfodringen intill djuret nått en vikt af omkring 60 kg. och därefter öfvergår till sädesutfodring, så får man svin, som kunna mäta sig med världens bättre och som väl låta sig säljas på världens förnämsta marknader, t. ex. England. Huru detta hänger tillsammans med påståendet, att fläsket skulle blifva föga användbart, kan jag icke förstå.

Vidare har man sagt, att ehuru majsens användande vore af betydelse för hönsafveln, i det att de mindre jordbrukarne behöfde ett billigt foderämne till höns, det dock vore konstateradt, att majs icke lämpade sig till äggproduktion. Detta är endast delvis sant, ty i Danmark använder man nästan öfverallt, ehuru ej i större mängd, majs till s. k. värphöns; dessutom äro höns icke uteslutande danade till äggproduktion, de kunna äfven med fördel ätas, och man får komma ihåg, att icke alla höns, som födas, äro af de till värpning bekväma könet. På 500 höns får man kanske 250 ungtuppar, och flertalet af dem kan man icke lämpligt realisera på annat sätt, än att man göder dem och sedan säljer dem. För sådant ändamål kan majsen med stor fördel användas, hvilket spelar en ganska stor roll för hönsgårdens ekonomi. För att nu återkomma till hönorna, så vill jag äfven påpeka, att efter två år äro de i

allmänhet utvärpta, och då skola de försvinna och då behöfves ett lämpligt ämne för att sätta dem i den kondition, att de med fördel kunna afyttras.

*Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)*

Jag har icke kunnat finna annat än att det står alldeles oemotsagdt, att den fria majsens är af största betydelse för utvecklingen af vårt s. k. lilla jordbruk.

Hvad är det då som vållar oro? Jo, det är förnimmelser af befarade rubbningar, som skulle uppstå, om majsens frigifves. Jag skall icke tillåta mig att ingå på några detaljer. Herrarne finna af herr Bromées och hans medreservanters uttalanden äfvensom af hvad som i öfrigt under denna diskussion framhållits, att dessa farhågor äro så godt som i hvarje fall alldeles obevisade. Hvad faran för potatisodlingen beträffar, torde de åtgärder, som Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen n:o 22, vara af den art, att ingen hädanefter kan åberopa de potatisodlande trakternas af Sverige behof utaf skydd såsom skäl mot frigifvandet af majs. Vidare ha reservanterna, hvad olägenheterna för bryggerinäringen angår, å sidan 33 i betänkandet gjort hvarje bevisföring från min sida öfverflödig. Med några ord vill jag fästa mig vid de påpekade förhållandena, att majs skulle genom blandning med hvete och råg verka ofördelaktigt på den inhemska produktionen af spannmål. Jag tror för min del att detta bekymmer är alldeles öfverflödigt. Ty först och främst har redan åtskilliga gånger under de senare åren priset på majs varit sådant, att äfven med tullen det lönat sig att blanda majs med råg och hvete och ändå har man, mig veterligen, icke gjort det.

Nu skulle man tänka sig att, därest majsens blefve fritt importerad, den skulle komma till allmänna användning i nu berörda afseende, dels genom direkt förfalskning af bröd, dels genom produktion af bröd med öppet och lojalt angifvande af varans beskaffenhet. Hvad det förfalskade brödet beträffar, så tror jag att man i allmänhet så drager sig för riskerna af upptäckt, att däruti synes mig icke ligga stor fara. Och hvad beträffar användning af majs i bröd på ett lojalt sätt och med angifvande af varans beskaffenhet, så tror jag, att det är i alla afseenden en fördel, ty det är ju så, att så länge införselöfverskott af råg och hvete förekommer följden af tullfrihet af majs — om varan blefve använd till människo-föda — blefve att importöfverskottet minskades, och detta vore ju att önska, och icke är det väl någon stor riksolycka, om de fattiga för omväxlings skull finge ett billigt bröd. Jag tror således, att i detta hänseende äro de framhållna farhågorna ringa, ty så länge den befarade konsumtionen endast skulle leda därhän, att importen minskades, så kan man vara öfvertygad om att prisen på råg och hvete bestämmas på världsmarknaden och icke nämnvärdt ändras af små differenser i konsumtionen inom landet.

Från min synpunkt står det klart, att borttagandet af majs-tullen vore synnerligen efterlångtansvärd framför allt af den Sveriges

Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)

befolkning, som arbetar under ogästvänligare och kargare betingelser, och mot detta står endast en aning om en oviss känsla af befarade olägenheter, en känsla, som naturligtvis växlar alltefter råd och rättroghet. Och om man ser frågan i detta, jag ville säga situationens, klara ljus, kan jag icke fatta, att det är en fullt billig och rättvis tullagstiftning, som vi i detta hänseende hafva, ej heller att för befarade och obevisade olägenheter skola ohörda klinga alla deras röster, som så enstämmigt yrkat på, att denna lindring måtte kunna dem beredas.

I sammanhang härmed vill jag äfven påpeka ett förhållande, som icke kan nog ofta framhållas, och det är, att, när vi nu vilja skydda den inhemska fläskproduktionen genom en fläsktull, som särskildt under nuvarande tider obarmhärtigt drabbar större delen af Norrlands fattiga befolkning — så kan jag icke finna någon logik uti att omöjliggöra denna produktion genom att fördyra majs, som är dess nödvändigaste förutsättning.

Jag var nyss inne i Första Kammaren och där formligen haglade bannstrålar öfver den kätterska regeringen. Jag är visserligen icke i tillfälle att kunna gjuta någon balsam i såren, men för min del kan jag icke annat än uttala mitt tack för det kraftiga och modiga handtag, som regeringen lämnat mig och alla dem, som ännu våga tro, att vi, om ej fortare, så på ett varaktigare, säkrare och väl också snyggare sätt skola komma till det slutliga målet, vår modernärings blomstring, genom att beträda näringspolitikens naturliga vägar.

På dessa skäl, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Bromée's reservation.

Häruti instämde herrar *Henricson, Tamm, Wawrinsky* i Saltjöbaden, *Andersson* i Baggböle, *Lindhagen, Branting, Zetterstrand, Sterner, Svensson* i Olseröd, *Persson* i Arboga, *Olsson* i Mårdäng, *Larsson* i Lund, *Nordin, Kvarnzelius, Forsberg, Granlund, Larsson* i Västerås, *Ohlsson* i Halmstad, *Hansson, Natt och Dag, Wallenberg, Thorsson, Centerwall, Emthén, Nydal* och *Öberg*.

Herr Månsson: Herr talman, mina herrar! Den nu föreliggande frågan har här i Riksdagen behandlats så godt som hvarje år på sista tiden. Nu föreligger den åter igen på bordet. Men frågan framstår nu i en helt annan dager och i ett helt annat läge än förut. Förut hafva förslagen om majstullens borttagande väckts af enskilda motionärer, och oaktadt det starka tryck, som funnits för tullens borttagande, har det dock aldrig lyckats frihandlarna att få sin vilja igenom; nu däremot har regeringen tagit frågan om hand och sagt, att det är klokt och rätt att borttaga denna tull.

Denna kammare antog visserligen förra året för sin del en skrifvelse med begäran om en utredning af frågan och fram-

läggande af förslag till majstullens borttagande, därvid då hänsyn skulle tagas till majsens användning vid brännerierna — och såvidt jag vet, var detta det enda villkor, som skrifvelsen innehöll — men det uttalades i alla fall då här i kammaren mycket starka allvarsord om, att man icke borde stanna vid det utan äfven undersöka majsens skadliga inverkan på andra områden, såsom i fråga om bryggerier och stärkelsefabriker. Nu har emellertid, som vi se, Kungl. Maj:t i sitt förslag följt Andra Kammarens beslut förra året i denna fråga, dock med bifogande af vissa inskränkande bestämmelser angående majsens användning vid maltdryckshandteringen. Men vi, som förut icke kunnat vara med på ett dylikt förslag, förrän alla hithörande frågor, såsom majsens användning vid stärkelsefabrikerna och spannmålstullarnas minskade verkan genom majsens inblandning i hvete och råg och det därigenom uppkommande mindre skyddet för den inom landet producerade spannmålen — vi kunna icke heller nu vara med om den nu föreliggande kungl. propositionen.

*Ang. tullfrihet
för omlagen
majs.
(Forts.)*

Hvarför skola vi nu taga detta stora och viktiga steg? Jo, för att främja vår svinuppfödning genom att på detta sätt kunna få en bättre svingödnings. Ja, detta är den enda fördel, som man påvisat, att denna tullfrihet å majs skulle medföra. Men denna fördel skulle ju icke blifva större än den skillnad i vinst, som uppstår, om man använder majs och om man använder andra produkter för svingödnings. Och för denna skillnad i vinsten skulle man nu göra en revolution i vår tullagstiftning.

Jag har själf någon erfarenhet på detta område, hvilken jag förskaffat mig under loppet af många år, då jag dref en tämligen stor mejerihandtering och i samband därmed äfven svinuppfödning. Under ett tiotal år har jag använt majs just för att utröna, om jag däraf hade någon egentlig vinst, men, mina herrar, det slutade med att det alltid blef sämre resultat när jag använde majs, än när jag använde andra produkter, såsom potatis, säd eller mjöl. När man har en sådan erfarenhet och blifvit öfvertygad om att det perspektiv, som man här förespeglar oss, icke är så lofvande, som man nu söker göra det, då kan man icke vara med om att genomföra en så stor revolution i våra tullförhållanden, som oivkorligen skulle blifva följden af ett bifall till det nu föreliggande förslaget. Denna min erfarenhet har också visat sig öfverensstämma med den, som andra personer vunnit på detta gebit. Jag tror icke att någon af denna kammare skall förneka, att den ledamot af Första Kammarerna, som kraftigast uttalat sig mot borttagandet af denna tull, är en man, som bör ha erfarenhet på detta område. Han har sent omsider kommit till den erfarenheten, att majsens icke är så fördelaktig för svingödnings.

Det är nu emellertid all anledning att antaga, att detta förslag om majstullens borttagande nu går igenom och att Kungl. Maj:t således vinner sitt mål. Det är tydligt, att alla brännvins-

Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)

brännare här skola finna det med sin fördel förenligt att bifalla den kungl. propositionen. Om majsen blir tullfri, kunna de ju taga in denna vara, när det passar dem. Och det är så noga uträknadt, att den högre skatt, som de skola erlägga, är alldeles lika stor som den tull, som de ha att erlägga för majs. I synnerhet blir det fördelaktigt för dem, som icke ha tillgång på egen potatis, utan använt tysk, att nu använda majs, sedan den tyska potatisen genom tullen blifvit så godt som utestängd. Kontroll i fråga om den utländska potatisen är efter min uppfattning absolut omöjlig. Såväl den utländska som den svenska potatisen förvaras i bränneriernas kallare. Man vet, att där finnas båda slagen, men det är omöjligt att skilja på och med säkerhet afgöra, när man slutar med den ena sorten och börjar med den andra. Jag tror, att vi behöfva andra bestämmelser i detta fall. Man har nu sagt, att vi skulle få en ordningsstadga eller ordningsregler i detta afseende, men något förslag till sådana se vi nu icke till och veta således icke hvad de kunna komma att innehålla. Här behöfs en utomordentlig kontroll, och det hade varit bra, om vi, redan innan vi göra denna vidtgående reform, hade fått höra, hvari denna kontroll skulle bestå. Min tro är, att någon sådan icke är möjlig, om icke den tyska potatisen stämplas — det vore ju endast att tillgripa en nu för tiden mycket anlita utväg.

Huru detta förslag skulle kunna gagna den svenska potatisodlingen, är mig omöjligt att fatta. För det första skulle stärkelsefabrikerna kunna använda tullfri majs i hur stor utsträckning som helst, och följdén däraf blefve den, att på alla de orter, där dylika fabriker äro belägna, skulle potatisprisen falla. Vidare skulle alla de, som nu sälja potatis till brännerierna, gifvetvis icke få mera betaldt för sin potatis, än hvad som betingades af priset å den tullfria majsen. Här skulle alltså icke kunna vinnas någon fördel åt den svenska potatisodlingen, som dock väl är i behof däraf, så bekymmersam som den varit och fortfarande är. Många petitioner och framställningar med begäran om skydd för den svenska potatisodlingen ha inkommit till regeringen, men denna har på allt detta ständigt svarat: Ni få in tullfritt majs i stället, och så pålägges det brännvin, som tillverkas af utländsk potatis, en högre skatt af 5 öre per liter. Detta är dock ett märkvärdigt svar, ty denna skatt å 5 öre jämnar precis ut det förhållande, som nu finnes mellan tull och skatt, och skulle man därför vinna något, borde väl skatten sättas till t. ex. 10 öre högre än förut.

Man har här åberopat Danmark såsom ett mönster i detta afseende, och man har sagt, att där allting på detta område skulle vara så utmärkt. Enligt hvad jag kunnat finna, äro emellertid de danska jordbrukarnes egen åsikt om den saken en helt annan. För öfrigt bör man nog icke jämföra oss här i Sverige med danskarne i nu ifrågavarande afseende, ty i vårt land äro förhållan-

dena, såväl klimatiska som andra, helt olika mot i det bördiga Danmark. Jag vill emellertid anföra några uttalanden af danska jordbrukare, huru de själfva betrakta sin ställning, så att kamraren kan bedöma denna fråga på ett rätt sätt. Jag har här en bok, som heter: »Betänkningar afgivne af den af Finansministeriet nedsatte Landbrugstoldkommission», där det på ett ställe står att läsa följande: »Det er en bekændt Sag, at der i Løbet af sidste Snæs Aar er sket en meget betydelig Tilbagegang saavel i Landmændenes Formue som Indtægt. Med Hensyn til Formuen viser den officielle Statistik, at Prisen for et Td Hartkorn i Tiden siden 1885 er falden med omtrent 20 Procent, og samtidig er der foregaaet en stærk Nedgang i Prisen paa Landbrugets Salgsvarer», och så följer en jämförande tablå öfver dessa priser. Vidare heter det i samma bok: »Det vil heraf ses, at saavel Landmændenes Formue som Indtægt i den sidste Snæs Aar har været stærkt nedadgaaende, at næppe noget andet Erhverv vilde have været i Stand til at taale en saadan Overhalning uden at blifve økonomisk knust.» Vidare säges, att det enda, som uppehåller och kan uppehålla de danska jordbrukarnes ställning, är upptagandet af lån. Så skildra de själfva sin ställning. De bo långt aflägsat, åtminstone många af dem, och ha svårt att kunna få sina meningar gällande. Med anledning af dessa uttalanden tror jag, att vi ingalunda kunna säga, att de danska jordbrukarne ha det så utmärkt i jämförelse med de svenska. Nu är det ju visserligen många saker, som vi landtbrukare här i Sverige skulle vilja köpa billigare, såsom plogar, harfvar och dylikt, men för att skydda vår industri måste vi ju ha industritullar. Jag tror, att vi i det stora hela taget lefva här i Sverige under lugna förhållanden och att utvecklingen här försiggår lugnt och jämnt.

Såvidt jag kunnat finna, har vid de flesta val, som under det senaste året ägde rum, icke talats något om att förändra vår tullagstiftning, utan den allmänna meningen har varit, att man bör bibehålla status quo i tullfrågan. Nu stå vi här inför en tullförändring. Det säges nu om den, att den icke skall skada, utan tvärtom gagna, men det är just det, som man icke kunnat öfvertyga oss om. Jordbruksministern har nu sagt, att det gör ingenting om vi införa majs, så länge som icke den sammanlagda importen af majs, hvete och råg öfverstiger den nuvarande importen af hvete och råg, ty det kan vara detsamma, om vi använda majs, hvete eller råg vid bakning af bröd. Jag kan dock för min del omöjligen godkänna ett sådant resonemang. Om vi blanda in i brödet en 20, 25 eller 30 procent majs mjöl, skall detta likväl alltid nedtrycka priset å hvete. Och om majsen blir tullfri, skulle alltså vår jordbruksnäring bli lidande, då den omöjligen kan konkurrera med denna tullfria majs. Nu säger man, att det icke skulle gå för sig att tillverka bröd af majs mjöl, ty när sådant bröd blir några dagar gammalt, är det alldeles odugligt. Ja, mina

*Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)*

Ang. tullfrihet för omalen majs.
(Forts.) herrar, vi veta ju, hurusom man här i Stockholm icke vill ha brödet en enda dag gammalt och hurusom man högljudt klagat öfver att man icke kan få färskt bröd på söndagen, och detsamma är förhållandet i nästan alla städer. Men det är till städerna, som vi skola sälja vår spannmål, och det är just äfven där, som majsbröd kan komma till användning, ty jag kan icke tänka mig, att vi på landet skulle blanda majs i brödet.

Här har man vidare talat om den lagstiftning, som finnes i andra länder. Jag har nyss omnämnt förhållandet i Danmark, och herrarne hafva hört, hvilka åsikter man där hyser. Jag skall därför be, att vi jordbrukare litet fundera på detta, så att vi icke låta bibringa oss en oriktig föreställning om att man i andra länder har det så bra. Hur är det t. ex. i Tyskland? Där har man föreslagit att höja tullen å majs per 100 kilogram från 2 mark till 5 mark, och efter hvad jag hört gå tendenserna i Frankrike i samma riktning. Men om nu dessa länder, som äro skyddstullvänliga, vilja gå till väga på det sättet och höja tullen å majs, skola vi då gå den motsatta vägen och säga, att majstullen är obehöflig och bör borttagas? Jag tycker som sagdt, att det är skäl, att vi jordbrukare besinna oss, innan vi gå med på ett sådant förslag som detta. Det synes mig icke vara någon svårighet att bilda sig ett omdöme om hvad man vill i denna sak. Man har ju att tillgå Kungl. Maj:ts proposition, utskottets utlåtande och reservationen. För min del anser jag, att utskottet tillräckligt tydligt klargjort ställningen och framlagt en sådan motivering att jag är fullt ense med utskottet.

I sammanhang härmed ber jag att få säga, att jag icke anser, att fläskproduktionen här i landet är så särdeles dålig. Det har visat sig att den under de sista åren blifvit bättre än förut; och det är hopp om att den skall ytterligare förbättras. Men det är fliten och företagsamheten som härvidlag bör uppmuntras, och härför kunna konsulenter och dylika vara till god hjälp.

Hvad reservationen beträffar, är det egendomligt att se, att reservanterna icke fullt kunnat förneka riktigheten af de farhågor, som herr Nilsson i Bonarp framhållit i sin motion, lika litet som de fullt kunnat förneka de farhågor, som framhållits af herr Jönsson i Färeköp. Men reservanterna säga, att vi först böra taga bort tullen och sedan bör Kungl. Maj:t och Riksdagen se till, att de möjligen blifvande olägenheterna undanröjas. Men jag tycker, att det är bättre att gå den andra vägen och låta tullen på majs vara som den är, till dess man får se ett förslag framlagdt från Kungl. Maj:t för olägenheternas undanröjande. Då först kunde vi börja fundera på att taga bort denna tull. Det är af denna anledning jag anser det vara riktigare att antaga utskottets förslag sådant det nu föreligger än att bifalla reservanternas.

Två af mina kamrater här på skånebänken hysa en annan mening än jag i detta fall. Jag vill respektera allas åsikter,

men jag tror mig emellertid veta, att åsikterna i denna fråga inom den del af Skåne, som vi representera, icke öfverensstämman med deras. Jag har här i min hand ett uttalande från en af Skånes allra största landtbruksklubbar, nämligen Svalöfs landtbruksklubb. Den har vid ett möte yttrat sig i denna fråga; och i § 7 af protokollet för detta möte läsa vi: »Föredrogs den genom Kungl. Maj:ts proposition på dagordningen stående frågan om majstullens borttagande, och efter en synnerligen sakrik och liflig diskussion förenade sig klubbens medlemmar *enhälligt* om en resolution, att *den nu gällande tullen å omalen majs icke på något sätt borde rubbas.*» Protokollsutdraget är underskrifvet af professor Hjalmar Nilson. Sådan är uppfattningen i en mycket stor landtbruksklubb, och jag tror att ledamöterna tänkt sig väl för, innan de uttalat sig på detta sätt.

På de skäl jag nu anført anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Månsson förenade sig herrar *Sjöberg, Jakobson, Bengtsson* i Häradsköp, *Johansson* i Möllstorp, *Carlsson* i Norra Smedstorp, *Åkesson, Danielsson, Mallmin, Olsson* i Heden, *Andersson* i Löfhult, *Eriksson* i Lindehult, *Persson* i Hult, *Persson* i Killebäckstorp och *Lind*.

Herr Jonsson i Hökhult: Herr talman, mina herrar! Denna fråga har ju nu här diskuterats rätt mycket, och uttalanden hafva gjorts både för och emot. Jag anser emellertid, att frågan är af så stor vikt för vårt land, att jag finner mig böra inför kammaren framlägga den ståndpunkt, jag intager till densamma. Det gäller nu att besluta, om vi skola afskaffa eller bibehålla majstullen. Denna tull är så att säga en sammanbindningslänk mellan alla våra öfriga tullar, och om denna länk tages bort, fruktar jag, att hela systemet förr eller senare kommer att gå sönder. Och hvad detta skulle betyda för vårt land, torde den, som har någon eftertanke, lätt inse.

Borttagandet af tullen å majs skulle i olika provinser medföra olika följder. I Småland, den provins jag tillhör, skulle borttagandet af denna tull medföra stora olägenheter. Hvad vi hufvudsakligen odla är hafre och potatis. Hvar skola vi göra af vårt öfverskott, det, som vi möjligen kunna producera och ej behöfva konsumera? Förr kunde vi exportera vår hafre. Numera har denna export blifvit hämmad. Vi hafva icke nu den marknad för vår hafre, som vi hade förr.

Det kan äfven hända, att, såsom förut blifvit omnämndt, majstullens borttagande skulle inverka på den öfriga sädesproduktionen, det billiga majs mjölet torde komma att i stor mängd inblandas i hvete och rågmjöl; det är klart, att ett sådant förhållande skulle medföra sänkning i priset å råg och hvete.

Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)

Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)

Majsen torde äfven användas i stor skala för tillverkning af skattefria maldrycker, och att detta skulle lända till skada för produktion af malkorn, därom torde icke något tvifvel råda.

Hvad kan nu följden blifva häraf? Jo, dessa inländska producenter kunna då lätt falla på denna tanke: när vår ställning blifvit så tryckt, att vi icke kunna konkurrera med andra, så vilja vi ha bort äfven de öfriga tullarna. Jag påstår icke, att så kommer att ske.

I den provins, jag tillhör, skulle de ej vilja vara med därom utan i största nödfall. Men det skulle kunna leda därhän. Vi få, såsom också af föregående talare omnämnts, betala tull för våra landbruksredskap och maskiner. Det kan då hända, att, om vi icke tillgodoses med skydd för vår landbruksnäring, vi kunna känna oss benägna för att afskaffa äfven industritullarna. Hvar-till skulle sådant leda för landet? Jag tror, att det skulle vara ganska illa.

Det förhåller sig ju så, att då landtmännen hafva någorlunda god afsättning för sina produkter, så kunna de betala sina arbetare en bättre aflöning. På samma sätt förhåller det sig för industriidkarne. Då de hafva tull på sina alster, så kunna de betala sina arbetare bättre. Jag tror, att det slag, som skulle drabba oss, om tullsystemet fölle sönder, skulle värst drabba arbetarne. Det är ett ordspråk, som säger, att om bonden har pengar, så har arbetaren pengar. Jag skulle tro, att detta kan tillämpas här. Jag skulle äfven vilja tillägga, att har industriidkaren pengar, så har arbetaren pengar.

Mina herrar! Jag vill icke vara en bland dem, som bidraga till att afskaffa majstullen och därigenom i någon mån blifva orsaken till att hela tullsystemet möjligen skulle kunna falla. Jag skulle icke önska något sådant, utan tvärtom att det bibehålles. Men faran ligger nära till hands, och jag skall, herr talman, på de grunder, jag anført, be att få yrka bifall till utskottets hemställan och afslag å reservationen.

Herr Risberg: Jag skall endast under några få minuter upptaga kammarens tid. Det har från intet håll satts i fråga att rubba det skydd, som landbruket nu åtnjuter genom spannmålstullarna, utan man har sagt, att status quo skall bibehållas. Huruvida detta kan ske, beror naturligtvis af den inverkan, som ett borttagande af majstullen skulle hafva på prisläget beträffande jordbrukets produkter, särskildt brödsäd. Nu har visserligen en af de talare, som förordat majstullens borttagande, påstått, att ingen förändring i prisläget är att antaga. Men andra, tillhörande samma läger, hafva med mera praktisk syn på förhållandena sagt, att en sänkning i prisläget kommer att äga rum. För mig synes det klart, att sådant måste inträffa. Sker detta, så har ju faktiskt det skydd rubbats, som jordbruket nu äger, och hvad hjälper det då,

att man bibehåller siffrorna i tulltaxan? Lämna de icke skydd, *Ang. tullfrihet för omalen majs.* så finnes knappast skäl att bibehålla dem. (Forts.)

Då man påstår, att man med majstullens borttagande vill gynna vissa binäringar till jordbruket, så är det ju nödvändigt att taga i betraktande dessa binäringars faktiska belägenhet för närvarande. Man bör därvid icke jämföra dem med ett land, där de äro i blomstring, utan betrakta dem sådana de verkligen äro hos oss. Hvad den stora mängden af våra landbrukare beträffar, kan man säga, att hvarken deras svinafvel eller hönsafvel nått det uppsving och den rationella skötsel, att de för närvarande skulle draga någon fördel af majstullens borttagande. De skulle icke vinna den fördel, som därmed afses, men däremot träffas af de nackdelar, som tullens borttagande skulle medföra. Man kan icke säga, att man med borttagandet af majstullen kan upphjälpa svinafveln, lika litet som man kan säga, att man genom en tull kan hjälpa upp någon näring, som ligger nere. Nej, en näring behöver helt andra faktorer för att upphjälpas än endast tullars påläggande eller borttagande. Sådant kan under vissa förutsättningar medverka, men är icke något, som egentligen upphjälper en näring, och då menar jag, att hvad man ville vinna når man icke, emedan våra mindre jordbrukare i allmänhet antagligen icke skola tillgodogöra sig de möjliga fördelarne af det billigare foderämnet: majsen, utan uppföda sina svin såsom förut.

I de mindre jordbrukarnes intresse, hvilkas ställning jag känner, och äfven i den icke jordbrukande allmänhetens intresse — jag vill här inom parentes anmärka, att på landsbygden är samhörighetskänslan mellan den jordbrukande och den icke jordbrukande delen af befolkningen ganska liflig, så att jordbrukarnes väl känna äfven de öfriga såsom sitt — kan jag för min del icke annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hörnstén: Mina herrar! Jag skall inskränka mig till att lämna några upplysningar ur norrländsk synpunkt. Här har förut under behandlingen af en annan fråga framhållits önskvärdheten af svinafvelns befrämjande, och nu hafva under debatten om majstullens borttagande angifvits åtskilliga synpunkter i afseende å denna sak, såväl för som mot. Inom den landsdel, jag har äran representera, har i synnerhet efter stambanans byggande svinafveln tagit betydligt större fart, än förut varit förhållandet. Men denna lifaktighet tyckes nu komma att afstanna på grund af brist på medel för utfodring af svinen. Man kan där nu få köpa s. k. fodermjöl till ett pris af ända upp till 12 kronor för 80 kilogram. Detta fodermjöls näringshalt är emellertid mer än underhållig i förhållande till priset. Det har uttalats af bland andra kvarnägare där uppe, att det vore önskvärdt, att majstullen afskaffades, emedan de då kunde taga hem majs att på lediga stunder förmalas och tillhandahållas allmänheten såsom fodermjöl. Jag anser sålunda,

Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)

att redan från denna synpunkt föreligger stor anledning att afskaffa majstullen.

Men om vi rikta våra blickar ännu längre mot norr, till den yttersta norden, där svinafveln ännu knappt förekommer och där man har att tänka på att sådan afvel skulle kunna uppammas i samma mån som kommunikationerna förbättras, så framträder ännu mera krafvet på att den allmänhet, som där skall uppföda svinen, erhåller tillgång till ett billigt och närande foderämne för dessa djur. Man kan icke om Norrland säga detsamma som om det bördiga Skåne, att befolkningen själf kan producera de foderämnena, som behövas för uppfödandet af dylika kreatur. De ofta upprepade nödåren gifva ett ytterligare bevis för att sådant icke låter sig göra. Men med de tillfällen till biförtjänster, som där finnas, skall befolkningen där uppe, om tillgång beredes till ett lämpligt och billigt foderämne, också kunna idka åtminstone denna gren af landt-hushållning, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Jönsson i Färeköp: Herr talman! Då frågan om majstullens borttagande under de senare åren varit på tal i kammaren, har jag alltid talat och röstat emot ett sådant borttagande. Men nu tror jag, att frågan kommit i ett annat läge. Jag tror, att sådana garantier nu blifvit föreslagna, som man i allmänhet tidigare fordrat i kammaren. Jag tror, att denna fråga bryter sig fram, att den måste komma fram. Jag tror visserligen icke helt och hållet på de gjorda blomstermålningarna och på de stora fördelar, som man skulle vinna genom tullens borttagande, men jag tror ännu mindre på de farhågor, som uttalats för att detta borttagande skulle verka till skada vare sig för jordbruket eller på annat sätt.

Den ärade talaren från Onsjö uppdrog en mycket mörk målning af majsexperimenten på svinen, men i samma famntag tog han majoritetens i Första Kammaren motstånd såsom stöd för afslag af Kongl. Maj:ts proposition. Jag tror emellertid icke, att majsexperimenten och Första Kammarens ställning till frågan passa riktigt tillsammans. Jag tror snarare, att skälen till Första Kammarens ståndpunkt i frågan måste sökas ett eller kanske flera steg högre upp än nere hos dessa små grisar. Jag skall dock icke försöka framleta dessa skäl, utan lämnar dem därhän.

Så har man talat om att det vore en stor fara, att man icke hade någon säkerhet för de garantier, som man väntade på. Javäl, de äro icke alldeles exakt gifna, men genom förslaget om förhöjd brännvinsskatt tror jag, att den saken är klar. Man har också sagt, att man borde stämpla potatisen för att kunna kontrollera, att utländsk sådan ej komme till användning vid brännvinsbränning. Men stämpelns valör nämndes ej. Jag tror, att man i det afseendet icke behöfver hysa några farhågor för kontrollen, efter

det uttalande, som därom gjorts från statsrådsbänken. Det är också på grund af att jag anser, att dessa garantier skola komma till stånd och blifva pålitliga, som jag kan vara med om reservanternas förslag. Jag hoppas också, att kammaren denna gång skall taga frågan under allvarligt öfvervägande, så att majoriteten för majstullens afskaffande blifver stor. Jag är rädd för uppskof med och flera utredningar i denna fråga. Någon annan utredning än i fråga om bestämmelser om kontrollen synes mig ej erforderlig. Ett uppskof skulle för öfrigt endast hafva till följd, att en onaturlig spekulation komme till stånd och att brännvinstillverkningen komme att oerhördt forceras. För att förekomma dessa olägenheter anser jag att frågan nu bör afgöras.

Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Redelius: Här har yttrats många ord om majsens fodervärde. Därom vill jag icke tvista. Vi kunna väl alla vara öfverens om, att, där majs växer, den också användes både till människo- och kreatursföda. Men hvad vårt land beträffar, där majs icke växer, äro vi hänvisade till andra näringsmedel. Så långt min kunskap därom sträcker sig, och i allt fall ända från min barndom har jag den erfarenheten, att man på landet åtminstone kunnat föda sina djur och äfven göra dem feta utan majs. Denna vara behöfs därför icke för att kunna frambringa de produkter, som här talas om. Jordbrukarne åtminstone äro på det klara med, att det ej bär sig att föda djuren med *endast köpta* fodermedel. Endast i händelse af missväxt eller af annan anledning inträffad foderbrist torde man i mindre omfattning blifva nödsakad att köpa både kraftfoder och stråfoder för att kunna bibehålla kreaturstammen i afvaktan på bättre tider. I vanliga fall måste man själf producera tillräckligt foder, om det skall bära sig, så att man får någon behållning af ladugårdsskötseln.

Hvad beträffar priserna på marknaden, skall jag icke inlåta mig på dem, ty dels fluktuera de och dels blifva de köpta foderämnena dyrare än dem man själf producerar.

Då det enligt min tanke icke är nödvändigt för det svenska jordbruket att införa den vara, hvarom här är fråga, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman: Jag kunde hafva inskränkt mig till att instämma med någon af de föregående talarne, som yrkat bifall till den af herr Bromée m. fl. afgifna reservationen, enär denna reservation, så vidt jag kunnat finna, i alla väsentliga delar vederlägger utskottets motivering för afslag å Kungl. Maj:ts proposition. Anledningen till att jag ändock anhållit om ordet är att sedermera under diskussionen framkommit några, såsom det synes mig, svaga

Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)

skäl för afslag å den kungl. propositionen, hvilka skäl jag vill söka bemöta.

Jag ber då särskildt, att med anledning af hvad herr Ivar Månsson anförde angående det dåliga resultat, som uppkommit vid de försök han anställt med majsutfodring, få påpeka, att här dock föreligger en redogörelse för erfarenheter från andra mycket vidsträckta områden, där majs, använd i rätta proportioner vid utfodring, utslutande visat gynnsamt resultat. Jag måste således förutsätta, att misstag blifvit begångna, därest inblandning af majs icke medfört gynnsamma resultat vid de tillfällen herr Ivar Månsson omnämnt. Han stödde sig dessutom på ett yttrande, som skulle hafva fällt af en synnerligt framstående jordbrukare och stor svinuppfödare. Jag tror mig veta, att herr Ivar Månsson här syftade på herr Bondesson. Om jag icke är orätt underrättad, har herr Bondesson ingalunda sagt, att han ansåge, att majsutfodring icke medförde fördelar för svinafveln. Jag tror t. o. m., att han erkänt att för hvarje svinkreatur, han uppfödde, skulle det bringa honom en väsentligt ökad vinst, därest han vid uppfödandet kunde använda majsutfodring, hvilket emellertid förutsätter, att majsen vore tullfri. Men han lär äfven hafva anført skäl, som gjort, att han trots denna åsikt i fråga om utfodringen ändock ansåge sig böra i frågans nuvarande läge afstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition. De skälen har jag icke hört och fick icke heller höra dem af herr Ivar Månsson, hvarför det är mig omöjligt att bemöta dem.

Herr Ivar Månsson yttrade vidare, att vi borde akta oss för att taga för många exempel från Danmark, emedan förhållandena där såväl de klimatiska som andra voro så pass olika våra, att det torde vara svårt att göra jämförelser, när vi diskutera våra egna jordbruksförhållanden, hvarjämte han i sammanhang därmed anförde, att jordbrukarne i Danmark klagade och voro missnöjda, samt att egendomsvärdena därstädes hade nedgått. Jag förstår icke sammanhanget mellan dessa två delar i hans yttrande, för så vidt det icke var meningen att antyda, att orsakerna till att egendomsvärdena i Danmark nedgått vore att söka däri, att i Danmark icke majsen vore belagd med tull. I så fall är det för mig omöjligt att kunna biträda hans åsikt.

Samme talare nämnde också, att man i Tyskland höjt tullsatserna på majs. Ja, om det icke är lämpligt, att vi taga exempel från Danmark, då tror jag, att det är ännu mindre lämpligt att hämta dem från Tyskland. Jag tror icke, att jordbruksförhållandena i Tyskland stå de svenska jordbruksförhållandena närmare än de danska stå de svenska.

Slutligen yttrade herr Ivar Månsson, att, om också endast till någon del, det hvete och den råg vi för närvarande importera skulle kunna ersättas med importerad majs, som sedermera skulle komma att ingå i mjölet, detta ovillkorligen skulle i motsvarande grad inverka till nedsättning af spannmålsprisen för den inom landet produ-

cerade brödsäden. Detta måtte väl ändå vara ett misstag. Så länge vi stå på den punkten, att vi måste importera en del brödsäd, och vi icke kommit så långt, att vi kunna producera all brödsäd inom landet, lär det väl vara tämligen gifvet, att priset på den inom landet producerade brödsäden skall blifva lika högt som eljest, äfven om en del af den importerade brödsäden skulle komma att ersättas med majs.

*Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)*

En talare på kalmarlänsbänken yttrade, att svinafveln och hönsskötseln i vårt land icke vore så utvecklade, att man egentligen kunde hoppas på att upphjälpa dessa näringar genom majs-tullens borttagande. Jag föreställer mig, att de mest talande skälen för Kungl. Maj:t att framlägga denna proposition för Riksdagen har varit just den omständigheten, att Kungl. Maj:t insett, att såväl svinafveln som hönsskötseln inom landet hade behof af ett stort och kraftigt stöd för att kunna utveckla sig, så att dessa jordbrukets smärre näringar skulle kunna uppnå gynnsamma resultat.

Herr Redelius anförde, att han ända från sin barndom vetat, att vi kunnat reda oss här i landet utan majs och att vi icke behöfde köpa några foderämnen till våra kreatur. Jag vet icke, om det importerades någon majs i herr Redelii barndom, men hvad jag vet är, att det då icke fanns någon majstull.

Vidare anförde samme talare, att det icke lönade sig att köpa foderämnen. Ja, det beror väl på, huru man räknar. Reservanterna ha just anført och jag tror icke, att det kan bestridas, att det under vissa förhållanden kan löna sig att såsom ett billigt foderämne köpa och använda majs för att i stället sälja hafren till högre pris.

Innan jag slutar mitt anförande, anhåller jag, att på grund af utskottets uttalande å sidan 20 »härtill kommer, att majstullens borttagande skulle för statsverket medföra en afsevärd minskning i inkomster» få säga, att jag vill taga bestämdt afstånd från den uppfattningen, att spannmålstullarna — hvilka ju, det kan icke förnekas, väsentligen ökat priset på födoämnen i vårt land — få betraktas såsom *finanstullar*. Det har sagts från första stund, då dessa tullar pålades, att de icke finge betraktas annat än såsom *skyddstullar*, och jag hoppas, att denna Riksdag ej skall finna anledning att ge uttryck åt någon annan uppfattning.

Jag ber slutligen att få understryka hvad herr Trolle yttrade, nämligen att landets jordbrukande befolkning bör känna sig stå i tacksamhetsskuld till regeringen, som framlagt detta förslag om majstullens upphäfvande.

Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till den af herr Bromée m. fl. afgifna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Anderson* i Hasselbol och friherre *De Geer*.

Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)

Herr Jansson i Krakerud: Jag är till en stor del förekommen af den föregående ärade talaren. Jag ber dock att få säga några ord med anledning af hvad som yttrades af en talare på skånebanken. Denne betecknade Kungl. Maj:ts proposition som en revolution i vår tull-lagstiftning — han nämnde detta ord två gånger till och med — och jag får då säga, att det kunde kännas smått kusligt, när han använder sådana uttryck. Det är alldeles klart, att om man anser ett förslag vara revolutionärt, så griper man på måfå till med hvilka skäl man än får tag i för att bevisa, att förslaget är skadligt för den del af nationen, som det afser. Det var väl just ur denna synpunkt, som en annan talare, hvilken yttrade sig strax efter den ärade talaren på skånebanken, fällde ungefär följande ord: han ansåg, att tullen på majs var en sammanbindande länk i tullsystemet, hvarjämte han ville påpeka, att då jordbrukarne ha pengar, så ha alla pengar. Detta är en sats, som kan vara alldeles riktig, men det beror helt enkelt på, hvarifrån jordbrukarne taga dessa pengar. Om jordbrukarne lägga manken till och uppdrifva jordbruket, så att det lämnar stor afkastning och de på den grunden kunna erhålla mycket pengar, är satsen riktig. Skola jordbrukarne åter i likhet med andra näringsidkare skaffa sig pengar på konstladt sätt, då håller den satsen icke streck, att, när jordbrukarne ha pengar, alla ha pengar.

En tredje talare ansåg, att fläskproduktionen ännu icke befunne sig i så blomstrande skick, att man skulle kunna taga bort tullen på majs. Vore nu fläskproduktionen i fullt blomstrande skick, skulle det väl vara likgiltigt, om man hade eller icke hade tull på majs, ty då kunde man väl fortsätta i alla fall.

Med anledning af en annans talares påstående, att han ansåge det vara omöjligt att genomföra kontrollen på utländsk potatis, ber jag att få nämna, att jag har träffat sakkunniga personer från just de trakter, där potatis för brännvinsbrännerier och prässjästfabriker odlas. Dessa personer, som äro ledande män i dylika företag, sade mig, att det icke är några svårigheter förenade med att åstadkomma denna kontroll. De framhöll, att jordbrukarne komma naturligtvis att vaka öfver, att fabrikerne icke bli i tillfälle att importera tysk potatis och att, om ändå så sker, detta blir lagligen beifradt. Därjämte påpekade de, att fabrikanterna själfva mycket väl kunna skydda sig, så att de icke bli utsatta för att mot sin vilja köpa utländsk potatis, på så sätt att de vid sina uppköp begära produktionsbevis. Med afseende på kontrollen tror jag således icke, att man löper någon risk.

Herr Ivar Månsson läste också upp ett stycke ur, så vidt jag kunde finna, Bergendahls bok, hvarur han drog den slutsatsen, att de olägenheter och de svårigheter, som, enligt hvad där uppgifves, förefinnas i Danmark, skulle bero därpå, att majsen där är tullfri. Jag tror för min del ej, att det har något sammanhang med hvad han uppläste, och jag anser i likhet med hvad en ärad talare se-

dan framhållit, att man för visso ej kan anställa jämförelser mellan förhållandena i vårt land och i Danmark. Skulle jag göra en jämförelse, så ville jag säga det, att behöfva danskarne tullfrihet å majs — danskarne, som ha den allra bästa jord, som väl finnes i Europa, som ha det bästa klimat, med därtill icke mer än hälften så långa vintrar och väl dubbelt så långa somrar — då är det gifvet, att vi, som ha dåligt klimat och dålig jordmån, skulle kunna behöfva införa majsen tullfritt. Om någon skulle behöfva tullfrihet å majs, är det väl vi, som med afseende på jordbruket befinna oss i ett mycket dåligt läge i jämförelse med andra folk.

*Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)*

Äfven vill jag tillägga, att dessa farhågor för en revolution samt talet om denna tull såsom den sammanbindande länken har man hört förut i denna kammare, icke blott då det varit fråga om att borttaga tullen på majs, utan äfven då det var fråga om att borttaga tullen å kli. Då var man också så ifrig och ansåg, att detta skulle bli en riksolycka för landet, och såsom skäl anförde man då, att man i utlandet skulle komma att sammanblanda kli och mjöl, som sedan skulle fraktas hit, hvarefter man skulle skilja det åt. Detta gjorde, att man var så förskräckligt rädd för att borttaga denna tull. Det lyckades emellertid ej att förhindra detta, utan klitullen togs bort. Sedermera har man ej hört af någon af de olägenheter, som däraf skulle bli en följd, utan samtliga jordbrukare inom vårt land äro fullkomligt nöjda med det, som då skedde, nämligen att klitullen borttogs, hvilket föranledt, att man fått denna vara för bättre pris.

Därjämte ber jag att få fästa herrarnes uppmärksamhet på, att då det gällde att taga bort en annan tull, nämligen tackjärnstullen, ansåg man, att äfven denna tull var en hörnsten, som tullsystemet hvilade på. Om den hörnstenen borttogs, skulle hela systemet ramla. Nu inträffade emellertid i alla fall att tackjärnstullen afskaffades, men detta borttagande af »hörnstenen» åstadkom dock ej någon nämnvärd skada på systemet. Jag tror ej heller, att det är någon, som önskar få denna tull tillbaka. Jag har velat påpeka detta därför, att de, som nu äro litet ängsliga för att vara med om tullens borttagande, måhända skola finna, att det icke är så farligt, som de kanske inbilla sig.

Jag vill äfven påpeka några rader ur utskottets betänkande. Det står däri på sidan 21:

»Om än icke kan bestridas, att majs är ett värdefullt foderämne, särskildt för uppfödning och gödning af svin, är detta sädeslag dock, i likhet med våra inhemska foderämnena, fattigt på kväfverika beståndsdelar. Majs kan därför — lika litet som de inhemska foderämnena — med fördel användas ensamt, utan måste ett tillskott af kväfverika foderämnena städse gifvas. Vid sådant förhållande finnes enligt utskottets förmenande icke skäl att vidtaga en åtgärd, hvarigenom våra inhemska foderämnena skulle

Ang. tullfrihet för omalen majs.
(Forts.) komma att undanträngas och ersättas af detta utländska sädesslag. Att genom en sådan åtgärd stora förluster skulle tillfogas vårt lands jordbruk, såsom helhet betraktadt, torde ligga i öppen dag; och helt visst skulle dessa förluster icke på långt när uppvägas af de fördelar, som till äfventyrs kunde vinnas genom tullfrihet för majs.»

Det är verkligen svårt att kunna förstå denna motivering, ty så vidt jag kunnat finna, blir det väl jordbrukarne själfva, som bestämma, huruvida det är fördelaktigt för dem att använda majs eller icke. Befinnes det icke vara fördelaktigt, komma jordbrukarna icke att importera majs, och då är det ju likgiltigt, om det är tull eller icke.

Därjämte har samma utskott litet längre ned på sidan ordat om — såsom man äfven hört talas om här i dag — »att det skulle komma att i hamnstäderna anläggas svinuppfödninganstalter i stor skala, med hvilka landtmännens produktion af fläsk ej skulle med framgång kunna täfla». Utskottet anser således, att man i hamnstäderna skulle kunna åstadkomma en fläskproduktion, som skulle inverka skadligt på jordbruket. För min del tror jag icke, att hamnstäderna kunna anlägga några dylika anstalter för produktion af fläsk i syfte att konkurrera med landtmännen inom landet. Ty det är alldeles gifvet, att det icke blott är fläsket, som lämnar inkomst, utan att det äfven är en annan produkt, som är värdefull och som landtmannen icke föraktar, nämligen den gödsel, som tillfaller landtbruket genom svinuppfödningen och som naturligen icke en dylik produktion, förlagd till städerna, kan göra sig till godo. Jag tror således, att det ej heller är så farligt med denna sida af saken. Men, om man dock antager, att så skedde, hvad inträffar då? Jo, då inträffar det, att denna produktion väl kommer att köpa majs till en del, men att den äfven måste köpa en hel del hafre. Då blir det naturligtvis landtmännen i vårt land, som få sälja hafre för denna fläskproduktions behof i stället för att förhållandet nu är, att det fläsk, som vi importera och som produceras i Amerika, produceras uteslutande af utländsk vara.

Således är det enligt min tanke förenadt med många fördelar att bifalla den kungl. propositionen. Tiden är nu i alla fall så långt framskriden, att jag ej längre vågar taga herrarnes tålmod i anspråk, utan anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr Magnusson i Tumhult: Ehuru jag icke tänkt att begära ordet, kan jag ej underlåta att uttala min mening i en så viktig fråga som denna. Om man läser den kungl. propositionen och utskottets utredning, finner mau, att det är mycket stora olägenheter och svårigheter i kontrollhänseende och dylikt, som skulle vara förenade med borttagandet af majstullen; och då bör man göra sig den frågan: uppväga de fördelar, som införsel af fri

majs kan medföra, alla de olägenheter, som därmed äro förknippade? Och på denna fråga måste man svara nej. Jordbruksministern har framhållit, att vi genom att köpa majs kunna höja vår ladugårdsskötsel samt upphjälpa handelsbalansen. Att ladugårdsskötseln skulle i någon mån förbättras, åtminstone på vissa orter, är antagligt, men att vi kunna förbättra handelsbalansen genom att inköpa majs från utlandet, tror jag icke på. Ladugårdsskötsel är en naturlig och lönande näring endast under den förutsättning, att den hufvudsakliga mängden af det behöfliga fodret produceras hemma. Och då härtill kommer, att majsen icke kan ersätta de kväfverika foderämnena, såsom oljekakor och dylikt, hvilka ändock måste köpas utifrån, utan endast ersätta de inom landet producerade foderämnena, tror jag, att de fördelar, som skulle vara förenade med fri införsel af majs, äro ringa i förhållande till de därmed förknippade olägenheterna.

*Ang. tullfrihet
för omalen
majs.
(Forts.)*

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka afslag på den kungl. propositionen och bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed afslutad. I enlighet med de därunder gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i första och andra punkterna på förevarande betänkande och dels på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den af herr Bromée i Billsta med flere afgifna, vid dessa punkter fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å bevillningsutskottets hemställan i första och andra punkterna af utskottets förevarande betänkande n:o 25, bifaller den af herr Bromée i Billsta med flere afgifna, vid dessa punkter fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 138 ja mot 68 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Punkten 3.

Sedan denna punkt föredragits, yttrade

Herr Beckman: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den af herr Bromée m. fl. i denna punkt afgifna reservation.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner afslog kammaren utskottets i denna punkt gjorda hemställan och biföll i stället den af herr Bromée i Billsta med flere afgifna, vid punkten fogade reservationen.

§ 12.

Herr *C. Wallis* aflämnade en motion, n:o 183, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsbolag samt till lag om utländsk försäkringsanstalts rätt att drifva försäkringsrörelse här i riket.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,31 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då detta plenum enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

In fidem

Herman Palmgren.